

2267

సామెతలు

భారతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యానాథ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 3

విడుదల చేయబడిన తేదీ 1-1-1980

సంచిక 5

—* ఈ సంచికలో —*

1) నదీసుందరులు.	8) కవిత్వం ఎవరికోసం?
2) ఆంధ్రకవులు - అనుసరణములు.	9) నన్నయ 'ప్రసన్నకథా వివిధార్థయక్తి'
3) కవితాసాధన తపస్సాధన వంటిది !	10) రాధికారాధనము. (పద్య)
4) తిరుగులేని కథ. (పద్య)	11) ఎచటికే నీ పయనం ? (పద్య)
5) పరులకోసమే. (పద్య)	12) కోకిలా ! (పద్య)
6) కీ॥ శే॥ నందూరివారి 'ఎంకిపాటలు.'	13) ఎవరికి ఓటువేయాలి ? ఎందుకు వేయాలి ?
7) జాషువా ముసాఫర్లు - భావగాంభీర్యము.	14) ఋతుపట్కము - 'హేమంత శ్రీమంతము.'
	15) ఈపక్షంలో.

16—1—1980 సంగ్రాంతి సంచికలో వామన చరిత్రలో మనచరిత్ర, గాంధారి పతివ్రత - కుంతి మహాపతివ్రత, బసవరాజువారి గీత - పారిజాత పరిమళాలు, శ్రీనాథుని భాష - అన్య దేశ్యములు మొదలగునవి ఉంటాయి.

—* 1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును *

చందా

సంవత్సరమునకు రు 10-00.

అర్ధసంవత్సరమునకు రు 5-50.

విడిప్రతి 50 పై.

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

సంపుటము 8

రాజమహేంద్రవరము 1-1-1980

సంచిక 5

న దీ సు ం ద రు లు

— శ్రీ పి. వి. యస్. ఆర్. కె. శర్మ.

పక్షులగొంతు శబ్దాలగొంతు కంటే గొప్పది. పక్షులగొంతు పూల గొంతు కంటేగొప్పది. పూలభాష, పక్షులభాష, ఉపస్సులభాష, అస్తమయాలభాష. అడవుల, పెరియేళ్ళ, సముద్రాల, అకాశాల భాష - ఈవిశ్వం భాషల పర్ణకాల. అది చేరుకోవాలి. పరిగెత్తే లేళ్ళ హృదయాలను చదవగలిగి, ఎగిరేపట్టి హృదయ స్పందనను వినగలిగి, ప్రవహించే నదుల చిత్తాన్ని తెలియగలిగి, పై శేషేంద్ర శర్మగారి వాక్యాలలోని భాషల పర్ణకాలను చేరుకొనుటయే కాక వాని బాహ్యంతర సౌందర్యముల ననుభవించి, ఆ అనుభవాన్ని కవితాచిత్రాలద్వారా మన కందించిన ప్రతిభా సమన్విత లెందరో గలరు.

‘అపారమైన కావ్య ప్రపంచమున కవియే బ్రహ్మ. అనగా సృష్టికర్త. అతడు తన యిచ్చాచుసారముగా లోకమును శృంగారమయ మొనర్చును. అతడు విరాగి యగుచో నీరసముఁ గావించును. అచేతన వస్తువులను చేతన వస్తువులుగ, చేతన వస్తువుల నచేతన వస్తువులుగా, చేయుచు స్వతంత్రతతో, గవి వ్యవహరించును, అను భావమును.

‘అపారే కావ్యసంసారే
కవితేన ప్రజాపతిః
యథాస్మై గోచతే విశ్వం
తాన్మేవం హవర్తతే
శృంగారీ చేత కవిః కావ్యే
జాతం రసమయం జగత్
స ఏవ వీరరాగ శ్చైవ
నీరసం జాత మేవ తత్
భావా నచేతనా నపి చేతన వ
చేతనా నవ్యచేతన వత్
వ్యవహరయతి యథేష్టం కవిః
కావ్యే స్వతంత్రతయా.’

యని ధ్వన్యాలోకమున చెప్పబడినది. ఇట్టి స్వతంత్రతతోనే కాళిదాసు మేఘ సందేశమును, భట్టుమూర్తి వసుచరిత్రను, లోకోత్తరముగ తీర్చిదిద్దినారు. ‘వర్ణ్య శ్చ రాజా దేవీ స
దేశో గ్రామః పురీ సర్వ
సోఽభ్యుర ణ్యోద్యా నాద్రి
ప్రయాణ రణ వాజినః’

యని అలంకారశేఖరుడు కావ్యవర్ణనీ యాంశములను తెల్పుచు ప్రకృతిలోని శైలము, సాగరము, సరస్సులు మొదలైన వానితోపాటు నదినికూడ వర్ణింపవలె ననెను. నదిని అనేకమైన కవుల నేకవిధములుగా సంభావించిరి. పలువురు కవులు

నదిని సౌందర్యవతియైన స్త్రీగా వర్ణించిన వైఖరులు పరమమనోహరములై యొప్పుచున్నవి.

సౌందర్యమున కాటపట్టులైనట్టి ప్రకృతియందలి సహజధర్మములపై మానవ హృదయ సహజములైన ప్రేమ, సౌకుమార్యాదులను నిక్షేపించుచు చేసిన వర్ణనలు రమణీయములై పరవ కాంతరంగుల నొనరించుచున్నవి. సర్వప్రాణి సాధారణము, శృంగారకళకు పరాకాష్ఠ, అయిన మదన క్రీడను నదీసముద్రములపట్టున హృద్యముగా వర్ణించినారు కవిపుంగవులు.

‘దదర్శ చ నగా త్తస్మా
న్నదీం నిపతితాం కపిః
అంకా దివ సముత్పత్య
ప్రియస్య పతితాం ప్రియామ్’
‘జలే నిపతితాన్మృశ్చ
పాదపై రుపశోభితాం
వార్యమాణామివ క్రుద్ధాం
ప్రమదాం ప్రియమందుభిః’
‘పున రావృత్త తోయాం చ
దదర్శ స మహాకపిః
ప్రసన్నా మివ కాంతస్య
కాంతాం పున రుపస్థితామ్’

సుందరకాండములో నొకపరి అంజనేయస్వామి ‘ప్రియుని అంకమునుండి

జారిన సలివలె నున్నట్టి, వరియు ప్రియు
నిపై నగి నెక్కుచున్న స్త్రీని ప్రియు
డైన పాదపము కాబాగ్రములతో నివా
రించగా; తిరిగి ప్రియుని వాక్యములకు
ప్రసన్నయై తిరిగివచ్చినదా యన్న
ట్లున్నట్టి, నదీసుందరిని కాంచెను.

‘మీ నోపసందర్శి మేఖలానాం’ అను
వాక్యీకడే యైన మహాక శ్లోక భావమునకు
కాళిదాస మహాకవి మెరుగుపెట్టచు కద
లుచున్న మనోజ్ఞములైన మీయు లనెడి
మేఖలలు అలంకారముగా గలవియు,
సమీపమందలి బెగురుపక్షుల పంక్తి హార
ములుగాగలవియు వికాలపులిసము లనెడి
నితంబ బింబములుగలవియు నగు నవియు
మదములో గూడికొన్న ప్రచుదలవలె
మందముగా పోవుచున్న నని యీ క్రింది
శ్లోకమును రమ్యభావపూరిత మొనరించి
నాడు.

‘చంచన్మనోజ్ఞ శఫర రశనా కలాపాః
పర్యంత సంస్థిత సితాండజపంక్తి హారాః
నద్యో వికాల పులిసాంత నితంబ బింబాః
మందః ప్రయాంతి ప్రమదాః’

ప్రమదా ఇ వాద్య

కదలుచున్న అలలుగల్గిన వేత్రవతీ
నదిని రమణీమఖమునుకలె చుంబించి
(1-25) గల్గిన మేఖుడు పర్వత మయూ
రాదులకు మిత్రుడుగ నేకాక విరహాక్పశ
నదీసుందరులను రాగాలిశయానున నోదా
ర్పు చతురప్రియుడుగా మేఖుసందేశ
మున బాడగట్టును.

‘ప్రత్యంశమును తన కనుకూలముగ
సమన్వయించుకొను కామియైన యక్షుని
నోటివెంట వెలువడిన నదీసాభాగ్యములు
గమనింపదగినవి.

స్త్రీలు తమ విలాసముచేత చేయు
నభిప్రాయ వ్యక్తీకరణ నదీపరముగ చెప్పి
నాడు యక్షుడు.

‘ఏచి త్తోభ స్తనిత విహగ

క్రేణి కాంచీ గుణాయాం

సం సర్పవ్యూఢోత సుభగం

దర్శి తావ ర్తనాభేః

నిర్విన్ధ్యాయాః పథి భవ రసా

భ్యస్తరః సన్నిపత్య

స్త్రీణా మాద్యం ప్రణయ వచనం

విభ్రమో హి ప్రియేషు. (1-29)

చేపల పొర్లిగింత లనెడు చూపులచే
నిన్ను చూచే గంభీరా నదీసుందరి యభి
ప్రము నెరవేర్చు మనియు మే ఖు ని
యక్షుడు కోరెను. వివృతజఘన యైన
గంభీరా నదీసుందరి సౌందర్యమును తిల
కింపుడు.

‘తస్యాః కించి త్కర ధృత మివ

ప్రాప్త వా నీర కాఖమ్

హృత్వా నీరం సలిలవసనం

ముక్త రోధో నితంబమ్

ప్రస్థానం తే కథ మపి సభే

లంబమాన స్వభావి

జ్ఞాతా స్వాదో వివృత జఘనాం

కో విహతుం సమర్థః’

సతీ విరహాబాధా తాడితుడైన యక్షుని
హృదయ బహిర్గతములైన ప్రేవాక్యములు,
నీయూషభాండమునంటి కావ్యములో
నెరిసులు గా వనియు, సాగ పైన వనియు
నెప్పునలెను.

‘ప్రకృతి నీ జీవనతాణి, స్త్రీ నీ జీవన
సఖి, రసాధిదేవత. శుక్కు హృదయ
మునో వానిని తిరస్కరించి జీవితమును
శూన్యపాత్రము చేసికొనకుము’ అన్న
సందేశము లోకమునకు చాటిన మహాకవి
కావుననే పై వర్ణనలోని యాతని సౌం
దర్య తృప్తి మనలను ముగ్ధులను జేయును.
పార్వతి, ఇందుమతి, రతి మొదలైన
వారిని, అలకాపుర గంధర్వ రమణీమణు
లను, అభిసారికల నెట్లు రూపు కట్టిం
చెనో అంతకు మిక్కుటముగ నీనదీసుంద
రులను శృంగార రసాధిదేవతలనుగా
చిత్రించినాడు కాళిదాస మహాకవి.

రాయలు ఆముక్తమాల్యదలో వర్ణి
కాలమునందు మయూరములు నదీసుము

ద్రములకు గౌత్యము నెరపుచున్న వని
ఉపమించెను.

చక్రస్తన ప్రకాశమునకు స్థానంపుఁ

గొంగడి కొనకొనఁగోళ్ళ గొణి

యశ్వనితంబంబు హంసహారమును బ

రాగ రేఖా స్వర్ణరశనముగ ను

జలకాటి పులిసంపు కఘనంబుపై జాతి

వ్యస్త వేతిస భుజస్వస్తికి మిడి

తనిమనో వెచ్చనై తటశర ప్రతిబింబ

హాసాని బాష్ప లుచ్చాస్వసములును

నగుచు నిలిచి చెంచోవకంట నలిగి తమ్ము

లంటు కైయొత్తు పదనతి నలరి కువల

మధులహరి నట్టి జెంది పైమగతనముల

నొక్కడలఁ గూడుచు స్రవంతు

లుబ్బుఁ బెనచె.

ఇందు శరత్కాలము నది ప్రణయ
కోపము, ఉష్ణకాలువలపో టునియెడు
వాస్తములతో నొత్తుటచేత నమ్రత్వము
మున్నగురీతి నదీసుముద్రములకు దాంప
త్యము నాపాదించెను.

భారతమందలి మూలకథకు బౌచిత్య
వంతమైన కల్పనలతో కథలోని పాత్ర
లైన నదీ, పర్వత, వనదేవతలకు చేతనత్వ
మాపాదించి సరిససుందరముగా వర్ణించి
నాడు. ఇందు ముఖ్యముగ శుక్తిమతి
యను నదిని, నదిగను స్త్రీగాను శ్లేషలో
వర్ణించిన తీ రెన్నదగినది.

‘వేణి చలింప గంపిత న

వీన మృణాల భుజాగ్ర కంకణ

క్రేణి నటింప లోలశఫరీ

నిఝీస కటాక్ష కాంతి వి

న్నాణము చూప, హంస కగ

ణక్వణనంబులు మీఱ, సైకత

శ్రోణి వివర్జితాబ్జముఖ

శోభితయై కిదు సంభ్రమించినన్.

(2-138)

ఈపద్యమున పర్వతముచేత నిరోధింప
బడిన నది నేకాక, అపూర్వమైన సౌంద
ర్యమునకు వివశుడైన కాముకునిచే బలా

త్కరింపబడుచున్న ఒకానొక సౌందర్య వతిని మన కట్టెదుటనుంచి మృదువధుర శబ్దములు, అందాలు చిందే భావాలు, చిలుకా గోరింకల్లా కలిసి మెలసి ఆడుకుంటున్నట్లు ప్రదర్శించినాడు.

ఇట్లు వసుచరిత్ర వర్ణనాత్మకముగ సాగగా, భర్త ఎట్లా చెప్పలేని స్థితిలో అత్తగారి ఆరడి పడలేక, ఆవేశం పట్టలేక, అడవులకు పరుగులిడి తర్వాత భర్త కాగిలోనే నీరై ప్రవహించి, శోకంతో శిలగా మారిన భర్తనుచూసి వేదనచెంది పాటలు పాడుతూ ముందుకుసాగి, తన అందము ననుభవింప జూచిన కడలిరాజు నుండి గోదావరచేత రక్షింపబడి తరువాత భద్రాద్రిరాముని చేరనెంచిన తెలుగువారింటి కోడలుగా కిన్నెరసాని విశ్వనాథ వారి చేతుల్లో పాతకుల హృదయాలు వెన్నులకే కరగునట్లు, కరుణ రసమునకు ప్రతిబింబమై యలరారుచున్నది.

‘తెలి నర్వులో నెమ్మ
టలు చిమ్ముతగా అలస
టలు క్రిమ్ముతగా కిన్నె
రటు సొక్కి యిటు సొక్కి
చిలుమీను కనులతో -
శ్రమమీను కనులతో
సోగతనములు వోయేనే - లోగొంతు
రాగాలు వెలయించనే’

అని నదిలో నుండు మరుగుని, చేపల్ని, అలల చిరుసవ్వడుల్ని ఆధారంగా చేసుకొని కిన్నెర నృత్యభంగిమ చిత్రణ చేయుట జరిగినది.

రంగ తుంగ తరంగ హస్తముల నారత్నాకరేంద్రుండు నీ తుంగబంటిసుఖించినవో తిగియుండు నని తుంగభద్రపై తనకు గల యభిమానమును వ్యక్తపరచినాడు పాండురంగ విభుడు. సముద్రాల విరహంతో పరుగెత్తే నదులను ఆగం డని కేకవేస్తా నన్నాడు ‘నాదేశం నా ప్రజలు’ లో శేషేంద్ర శర్మగారు. జల

ఆంధ్రకవులు - అనుసరణములు

— శ్రీమతి క. వి. శ్రీరంగనాయకి.

(గతకవిత తరువాయి)

గాంధర్వవిద్య సహజముగా వచ్చినది కావున ఆకలస్సనము వరూధినిని విడువను.

ఇంతవరకు విచారింపగా శ్రీనాథుని కాశీభండము నందలి సుశీలదుఃఖమునకు గల కారణ సామగ్రి పారిజాతాపహరణమునందు సత్యభామాగోదన విషయమున కన్పింపగు అంతకంటెను మనుచరిత్రమున వరూధిని యెడల కన్పింపను. కాని పారిజాత మనుచరిత్ర నాయకలు లోక సామాన్యలు కాదు. వారి యభిమానములు వేరు వారివారి సంస్కారములను బట్టి సాగుదలలను బట్టి దుఃఖము హెచ్చు లొచ్చులగుచుండును. అది వారి వారి స్వార్థన మధురములైన శిబ్బభుటనముల నుండి మన కభివ్యక్తమగుచున్నది. కాఁగా పూర్వపూర్వము కంటె ఉత్తరోత్తరము పడ్యరచనాసౌభాగ్యము పరిపాకావస్థకు వచ్చినది. కాని కారణములు ఉత్తరోత్తరముకంటె పూర్వపూర్వములే బలీయములు. ఇట్లే నాయకదుఃఖావస్థను వర్ణించు పద్యము వసుచరిత్రమునం దొక డున్నది. ఆతఁడు భట్టుమూర్తి. ఆతఁడు సంగీతి కళారహస్యనిధి. అందువలన నాయక ఏరాగమున ఏ ఆశోహణ క్రమమున ఏడ్చిన సాగసు వచ్చునో సరిగా అట్లే గిరిక యేడ్వగా భట్టుమూర్తి స్వయం

ముగా తన చెవులతో తానువిని ఈపద్యమును వ్రాసినాఁడు.

అజాబిల్లి వెలుంగు వెల్లికల డా

యన్ లేక రాకానికా

రాజశ్రీ సఖమైన మోమున పటా

గ్రం బొత్తి యెల్లెత్తి యా

రాజీవానన యేడ్చె కిన్నరవసూ

రాజత్కిరాంభోజ కాం

భోజీమేళ విపంచి కారవసుధా

పూంబు తోరంబుగా”

గిరిక శుక్తిమతీ కోలాహలము గుబ్బిల్డ. తల్లి రసస్వరూపముకదా! సరిగా నాపొలికయే వచ్చినట్లున్నది తండ్రి వలె ధీరస్వభావురాలైనచో వెన్నెలసోకి నంతన ఇంత యేడ్వఁబనిలేదు. ఇదిఅలంకార శాస్త్రముచేసిన ఒకమర్యాద. వర్ణనములన్నియును ప్రకృత రసోపస్కారకములు కావలయు ననఁగా వర్ణనలు చేయుటయే మహాకవిలక్షణ మనుకొని కథకన్న వర్ణనములతో కావ్యమును నింపుట అలంకారికాభిప్రాయము కాదు. వర్ణన మధికమైన కొలది కథావస్తుగతమైన బిగువు సడలును. కావుననే పారిజాతాపహరణమున శ్రీకృష్ణ రథగమనమును వర్ణించుచు ఆ వర్ణనమును ప్రకృత కథయందు పర్యవసంపఁజేసినాఁడు.

“అరదము నెక్కి కేతన ప

టాంచల చంచలమైన తాల్మితోఁ

దురిగజనంబు ముగ్ధడవ

ద్రోచి కడంగడు తత్తిరంబుతోఁ

దిరిగడి బండికండ్లపగి

దిన్ భ్రమియించు మనంబుతోడ నా

హరి సనుదెంచి సత్య సము

దంచిత కాంచన సౌధవీధికిన్”

వసుకారునికైలి అతిస్నిగ్ధ మయ్యుచు రసోచిత త్వమునందు కొంత వెనుకఁ

జల గలగల మని నాట్యాలతో పారే నదులన్నీ చివరకు సాగరుని కాగిలిలోనికే చేరునప్పటికి ఆయా కవుల ప్రతిభతో భావబంధుమైన వర్ణనా వైచిత్ర్య నొంది ఇంపు నింపుచున్నవి.

—...—

బదును. వసురాజ దర్శనమైన పిమ్మట ఆతని యెడబాటు సహింపలేని గిరికా దేవి యొక్క విరహమును వర్ణించుచూ కాస్త్రోక్తముగా సర్వోపాలంభనము జేయించినాడు. శిష్టులలో విశిష్టుడైన రామరాజ భూషణ కవీంద్రుడు. పాప మాగిరిక ఆజాబిల్లి వెలుంగు వెల్లికలను డాయలేక పోయినది. అప్పుడు తానేమి చేయవలయును? దూర మేగవలయును. దూరమేగినను ఈ వెలుంగు వెల్లికలు వెంట నడచుచునే యుండెను. కావున ఆమె మోమున పటాగ్ర మొత్తినది. ఆ మోము వట్టి మోముకాదు. రాకానికా రాజశ్రీసఖము. సంపూర్ణపూర్ణమాచంద్ర శ్రీసఖ మైనదట. అపు డాబాధ కోర్కె లేక పటాగ్ర మొత్తినది. ఇంక లాభములే దనుకొని యెలుగెత్తి యేడ్చినది ఆరాజీ వానన. ఈ యేడ్పు వసురాజానకు వినిపించినను ఆతడు మెచ్చితీరవలసినదే. ఎందులకన “కిన్నర వధూ రాజత్కిరాంభోజ కాంభోజీమేళ విపంచికా రవసుధా పూరంబు తోరంబుగా” కలది కదా!

సహజముగా గాంధర్వముకల కంఠము వినువారి కత్యానందము కలిగించుననుట సందేహములేనిమాట. కిన్నరస్త్రీల చేతులలో పలికెడి విపంచికల నిర్వాణములు ఎట్లుండునోకాని ఈసమా శమునుబట్టి గిరికా కంఠము పరమ సుకుమార మనుటకు వీలుగాకున్నది. ఏలన ఈసమాసమున పెక్కుమారులు మహా ప్రాజాపతీయులు పునఃపునరావృత్తములైనవి. అదియునుగాక ఆ రాజీవానన యేడ్పు తీరు చెప్పినాడేకాని కంఠస్వర మెట్లున్నదో మాత్రము చెప్పలేదు.

వెనుకటిమవ్వరిలో శ్రీనాథ తిమ్మనలు ‘కోకిల’ లని చెప్పనే చెప్పినారు. పెద్దన కలస్వన మనినాడు. ఈతఁడు కంఠస్వరమును ప్రస్తావింపక తన్మాధుర్యమును బంధురమగు సమాసమున వెలువరించినాడు. ఈ సమాసమును బట్టి

గిరికాకంఠరవముకోకిలకంఠరవము వంటిది కాదుకాని హంసకంఠధ్వని వంటిది కావచ్చును. కావున గిరిక దీక్షిణమును కాదనుటకు వీలులేదుకాని వెనుకటి నాముకల యేడ్పున కున్నంత యావశ్యకత గిరిక యేడ్పునకు కానబడదు. కాని వెనుకటి కవుల పద్యరచనాప్రాధవమున కంటె తీసిపోని మహాప్రాధవము కలవాఁడు భట్టుమూర్తి యగుటచేత తిమ్మన పద్య గీతమైన సమాస విలాసమును “బాల పల్లవగ్రాస కషాయకంఠ కలకంఠవహూ కల కాకలీధ్వనిని” మరపింప జేయునట్లుగా “కిన్నరవధూరాజత్కిరాంభోజ కాంభోజీమేళ విపంచికా రవసుధాపూరంబు తోరంబుగా” రాజహంస కంఠధ్వనివలె స్పిగ్ధగంభీర మగు సమాసరచన ము జేసినాఁడు. రామరాజ భూషణుని పద్యరచనా విధానము అనిదం పూర్వము కాని చిత్రముగా ఆంతరంగికమైన రసాదివిశోధములు పొడగట్టుచున్నవి.

ప్రకృత పద్యముననే ఈమె యేడ్పునకు కారణము జాబిల్లి వెలుగుకదా! ఆమె మోము రాకానికారాజ శ్రీసఖముకదా! ఇంత సఖ్యమున్నపుడు ఏడ్పున కవకాశ మెక్కడిది? మరియొకవిజ్ఞాపనము. ఈమె రాజీవానన యని నిక్కచ్చిగా చెప్పనే చెప్పినాడు. ఇక్కడ రాజీవశబ్దము చక్కగా కుదిరినచో “రాజీవాక్షుల నేచు పాతకివి చంద్రా” ఇందలి రాజీవ శబ్దము సాభిప్రాయప్రయుక్త మనుట కుదురదు. ముఖము రాజశ్రీసఖమైనపుడు పరస్పరము బాధ్యబాధక భావ ముండదు. సాయంసమయమున రాజీవానన యనుటచే చంద్రతామరసములకు విశోధము కావున కువలయుమును మాత్రమే సంతోషపెట్టు రాజా రాజీవాననయగు తనను బాధించుట వింతకాదు. ఇప్పుడు ‘రాకానికా రాజశ్రీసఖ’ పదము పరిపుష్టి నిచ్చుటలేదు.

కాఁగా సాహిత్యములో కాంతలదుఃఖమును వర్ణించు పద్యములు పెక్కులున్నవి. ఆదుఃఖములు కేవల విరహ జన్యములు కావు. అట్లే యివియును సమాగ్రముగా విరహజన్యములు కావు. ముదాదగు శ్రీనాథపద్యము సర్వధా సముచితమై యున్నది. తరువాతదగు తిమ్మన పద్యము ఆజాతినీ కాదు. ఈతని లాలిత్యము వేరు. ఈతని పద్యనిర్మాణ సౌందర్యము వేరు. శ్రీనాథుని వాక్పాష్కల్యము వేరు. తిమ్మన కారణమునే చెప్పినాడు సత్యభామాదుఃఖము ఈసునబట్టినది. శోకదవాగ్నిచేత గాసిపెట్టినది. కాఁగా విరహవ్యథవలన కాదు. దీనితరువాతదగు పెద్దన్న పద్యము కేవల వమాన జనితమైన దుఃఖమునే నేర్పడినది. మరల భూషణకవీంద్రుని కాంభోజీ రాగాలాపనము విరహవ్యథాధరితము. ఆ విరహవ్యథ యెట్టి దనువిచారణము వేరు.

కావ్యమునకు బౌచిత్యము రసపరిపోషక మైనపుడు ఆ బౌచిత్యము మొదటి రెండు పద్యముల కున్నంతగా తరువాతిరెంటికినీ లేదు. అసలు అనుసరణముచేతనే అట్టిలోపము రావచ్చు నేమో? ఇట్లునుటచే కవుల సామర్థ్యమును శకించుట కాదు. కాని నిస్మయముగా పరామర్శ చేసినపుడు కవి యొక్క పద్యరచనా నైపుణ్యమును ‘అహహ’ యని మెచ్చుకొనగలమే కాని రసతన్మయులము కాలేము. ఇది రెండవ తరగతి వారిచన. రసతన్మయతన కలిగించు రచనములే పెద్దలందరూ ఉదాహరణముగా నెచ్చుకొనిరి. కవి ప్రతిభావ్యుత్పత్తి వైచిత్ర్యమును గ్రహించుటయే పరమార్థమైనచో ఈ నాలుగు పద్యములును అభిరుచి భేదములను బట్టి అహోదజనకములే.

కవి తా సాధన తపస్సాధన పంటిది!

‘తరం తరం’ (పరిశీలన) వెల్లడించిన రహస్యం

— శ్రీ సోమసుందర్.

(గత సంచిక తరువాయి)

తర్వాత పాపం క. వి రమణారెడ్డి ఎవరిమీగో కక్షతో లేదా పక్షపాతి బుద్ధితో రచించిన ‘అచ్చా స్వేచ్ఛా జీవీ’ అనే అల్పిష్టాభిశంసన కవితను తరంతరం తలకెత్తుకొని కాళ్ళతీకరించు కోవలసిన అవసర మే ముచ్చించో? రమణారెడ్డి గురి ఎరుగకుండా వదిలిన బాణం తిరిగి వచ్చి అతడి డొక్కలోనే గ్రుచ్చుకోవడం హాస్యాస్పదంగా ఉంది. విదారేశ్వరి క్రితం వరుసగా భారతిలో ఎన్నోమంచి కవితలు ప్రచురించాడు రమణారెడ్డి. అవే గ్రంథస్థంకాలేదు. అట్టి ఉత్తమ కవితలేమీ సంకలనకర్తల కానలేదు. అసలు అన్వేషించే చూపు ఉంటేకదా, మంచివేవో కనిపించడానికి?

క. శివారెడ్డి - ‘రిజరెక్షన్’ చక్కని కవిత. కొంచెం సమయమూ, కొద్దిగా స్వచ్ఛతా అలవడితే ఈ కవి సముజ్జ్వలంగా ప్రకాశించగలడు. ఈ హామీని ఈ కవి తమన కంటిస్తుంది. కొత్తపల్లి రవి బాబు - ‘విడుదల’ శ్రీమంతుడి డీలక్సు బ్రతుకును వర్ణించింది. ఆ వెలుగుతోపాటు దాని క్రింది చీకటినిడల్ని ప్రదర్శించింది.

కొత్తపల్లి సత్యశ్రీమన్నారాయణ - వెలుతురుపిట్ట అనే కవితా సంపుటిని ప్రచురించి రెండు అవార్డు లందుకొని విశిష్టత పొందాడు. అద్యతన కవితా ప్రపంచం లో అత్యుత్తమ కీర్తినందు కున్నాడు. అతని గ్రంథాని కా శీర్షిక నిచ్చిన కవి త ఈ సంపుటిలో సంకలితమైంది. పరువు, పరువులో ఘనీభవించిన దూడీ అనేనా మౌన్య పరికరం నుంచి అసామాన్యంగా

లోకవాస్తవికతను చేదుకుంటా డీకవి. ఇతని రచనలన్నీ దాదాపు లఘుకవితలే గాని, కవిభావన మాత్రం అలఘువా తమే! గజ్జలమల్లారెడ్డి కవిత - ఏముందీ నీ కవితలో అనేది ఈరచయితకు సహజపరి కరమైన అధిక్షేప వ్యంగ్య వైభవంతో విరాజిల్లుతుంది. అయితే విసరబడినరాయి ననుసరించే పాఠకహృదయ కాపారంలో ఆవర్తాలు బయల్పడలుతాయి. దాని ప్రయోజన మంతే! ‘చేను నీతిబోధించే నువ్వు స్వాదుగీతినో రచిస్తావు’ అని, ‘చందన గంధాలూ చాకిలిబంధాలూ’ మోజుపడే ముఖభోగిని ఈ సడించడం యిందలి ప్రధానధ్యేయం! గిరీశం మరో వ్యంగ్యకవి. ప్లస్-మైనస్ లో ‘జ్ఞానదీపం వెలిగించిన చేయి, నిర్దయగా తుడిచేసిన జ్ఞాపకాలతడి’ వంటి పదచిత్రాల జాతర డర్శన మిస్తుంది. గుత్తికొండ సుబ్బారావు లఘుకవితలో అబద్ధాల పూ బాటలూ నిజంమళ్ళకంచెలూ, స్పృహతప్పినలోకం వంటి కొత్తపదచిత్రాలు సాక్షాత్కరించినా బాలపాప చిన్నెలు మాత్రం వదల లేను!

మాజీ కవిగా మారిపోయి, ప్రస్తుతం హ్యూమరిస్టుగా, దినపత్రికల రసపా యిగా, దర్శనమిస్తున్న గోపాలచక్ర వర్తి - టైఫాయిడ్ గీతం ఇదివరకే ప్రఖ్యాత మైనది. నూత్నమైన అంత్య ప్రాసల చిగువులో ఆతిలోక రమణీయార్థాలను పుంజీభవింపచేసే శక్తి ఉన్నవా డీకవి. “ఎవరినీ కలవను, చంద్రుడు కనిపించని కలవను!” అనే ఒక్క కొమ్ముతో గొప్పచిత్రాన్ని సాధించగల శిల్పపు విన్నాణం ఈ కవి సొమ్ము! ఇలాంటివారు

కవితారచన విరమిస్తే అల్పప్రతిభులే రసజ్ఞహృదయాలను రమించడంతప్పదు! ‘నామది మానమహతి, మరిపలకని ఘోష వతి’ అని ఎంత నీరియస్ గా ఎంత మెలంభాగ్రీగా అంటాడో అంతచప్పున హాస్యాక్తికి జారిపోతాడు. సరఫరాకి మార మారా అనే అంత్యప్రాసవిగిస్తాడు నవ్వు తెప్పిస్తాడు. ఏకకాలంలో భిన్నరసాలను పోషిస్తాడు. అలంకారికదృష్టికది రసభం గమే. కాని ఆధునిక కవిత కిది పరిపాటే! విషాద గాంభీర్యాన్ని, హాస్యచమత్కారా న్ని, ఏకత్రసంధించే నవీనసంవిధాన మిది!

ఉదయిని అనే కవితా సంపుటిలో పాతికేళ్ళ క్రితమే ప్రఖ్యాతుడైన కవి గంగి నేని - ఓరాశ్రీ అనే కవిత మెత్తగా గుండెల్ని స్పర్శిస్తుంది. తెల్లారి తే ఎలాంటి దారుణాలు వినవలసివస్తుందో అనే భయంతో కవిహృదయం రాత్రిని కనిక రించి వెళ్ళిపోవద్దని వేడుకుంటుంది! డిల్ ఏక్ మండిర్ అనే గొప్పచిత్రంలో ‘రుక్ జా’ అనేపాటకు స్వర్గీయ మినాపమారి విషాద గంభీరమూర్తిగా అభినయించిన తీరును ఈ కవితానుభూతి కలిగిస్తుంది.

గుంటూరు శేషేంద్రశర్మ ప్రఖ్యాత కవితలు నారస్తా, మరోదేవుడు, మండే గీత, అనేవి మూడుపుటలలో పొందుపరచ బడ్డాయి. శేషేంద్రను గురించి కొత్తగా చెప్పవలసిన మాట ఏదీ లేదు కాని, అతని కవితోక్తిని గుడ్డిగా అనుకరిస్తూ అతను విడిచిన గుడ్డలను యూనిఫాంగా భ్రమించి ధరించి అతని వెనకాలే వెళ్ళి పోతున్న అల్పిష్టల నెంతయినా అనవల్సే ఉన్నది.

చొప్పకట్ట చంద్రమాలి - సమతా దీపాలు - చీకటిలోకంలో సమతా దీపాలు వెలిగించమని ప్రబోధించే కవిత. వస్తువు లోగాని, అభివ్యక్తిలోగాని నవ్యతలేదు. చీకటి మనసులతోచేసినపాపాలవినుంచి ఆర్చేసిన దీపం వాజ్మూల మియడం

అనవద్యంగా ఉంది. జలజా సత్యనారాయణ రచించిన వర్ణంకురుస్తోందిలోకాండ వాగులే కొందరిని విషనాగులై వెంటాడి కరవడం-వంటి వ్యంగ్యోక్తులు ఒకటిరెండయినా తారసిల్లి కవిగా నిలుపుతాయి. 'పూలక బేళాలో డిసెంబరు రోజులు' అనే జ్వాలాముఖి కవిత-అతని సహజభావం చికి ఆలవాటంగా ఉంది. కవితకీ రాజకీయోపన్యాసానికి తేడాఉంది. అలాగే కవితకీ ఉన్నత ప్రలాపానికి మధ్య విభేదం ఉండాలి. కాని ఆ అడ్డు తెరను పరపరచింపేయడమే దిగంబరుల ధ్యేయమూ, సంవిధానమూ! వాళ్ళతలలో నాలుక ఈ జ్వాలాముఖి! 'కనీసంపిన చలి కనిపించని కొరడాలా చరుస్తూ కురుస్తూన్న కళాకేళి' అంటే అన్వయం ఏమిటో అని కాదు ప్రశ్న! దేనిపైనేనా కక్షాకంఠాన్ని వ్యక్తంచేయడమే వీరదృష్టిలో కవిత్యం. దాదాపు త్రిపాద విభక్తమైన ఈ 'కవిత' ప్రతీకలమూ కవితా కంకార ప్రదర్శనమే! అన్వయం వైకల్పికమై మెరుపుదాడిచేస్తుంది. భావం అజ్ఞాతవాసం చేస్తుంది. ఉన్మాదాభివ్యక్తి వ్యక్తావ్యక్తాలపై సాయుధపారాటం జరుపుతుంది. ఇన్ని జరిగాక కపిత్వప్రాణం కడంటి - 'కండల రోజులు కేంద్రాలై ఎగురుతున్నాయి' అనే వాక్యంలో కవితాసుఖమారి చెరకట్టబడుతుంది.

జి. వెంకటేశ్వర్లు రచించిన భూమి పుండు అనే ప్రతీక సమాజపర్యాయంగా నిలచి చివరికొచ్చేసరికి వాచ్యమై అస్పష్టతతో కంగాళి అయింది. సమాజాన్ని భూమిపుండుగా భావనచేయడమే బుద్ధివైపరీత్యం. దానిని పూడ్చడానికి ప్రయత్నించిన వాళ్ళంతా దానిలోనే ఎలా కూరుకుపోతారో తెలియదు. నవ్యరికాసం చేసిన ప్రయత్నం భవ్యార్థప్రతిపాదకం కానప్పుడు ఇలాంటి ప్రమాదమే సంభవిస్తుంది. జి. బాపురెడ్డి 'అధునికాసురుడు' అనే కవితలో - వర్తమాన సమా

జంలో నాగరీకుడ నని చెప్పకుంటూ, ఆటవిక భావాలతో తిరిగే స్వార్థపర బకాసురులను వర్ణగర్భంగా అభిక్షేపిస్తాడు. ఈ కవిత చదివిన ప్రతివాడూ ఎంతోకొంత లోచూపునో నేనూ ఈ కర్ణితాసురుణ్ణి కాసుకదా అనే ప్రశ్నకు లోనవుతాడు. మంచి కవిత కదే ప్రయోజనం. హృదయశోధన, ఆత్మతాళనలు వ్యక్తిగత చైతన్యానికి ఆధారక్షేత్రాలు! ఈతనిదే 'ఒక పుట' అనే మరోకవిత సామాన్యార్థాల నుంచి అసామాన్యార్థాలను కల్పించింది. అంత్యప్రాసలతోను నిమ్మమైన పదాన్వేషణ ప్రయత్నం కొంతతగ్గిస్తే మంచికవితల నందించగలడనే ఆశ కలుగుతుంది. సాహిత్యలోకానికితేపూర్వపరిచయం లేని న్యోతిర్యుయి అనేవారి నాజాతి అనే కవిత బహుశా సంఖ్యాబలంతోనేమే చేర్చబడివుంటుంది. టి. గౌరీశంకర్ అంత ర్మత్రం-మనసుతో దిర్ఘంచలేని మనిషి అంధత్వాన్ని వివరిస్తుంది. కొండలగుండెలు, నదుల ఎడలు, పెదవులపై పూసుకొన్న నవ్వులు, సెలయేటి సరిగమలు, రాళ్ళపై కన్నీళ్ళు వంటి పదచిత్రాలు అభివ్యక్తిలో నవ్యరికాసం చేసిన ప్రయత్నాలు.

కవితన హృదయంలో మెరిసిన ఒక భావనను చప్పన ఒక కవితకు ఇతివృత్తంగా గుదిగుచ్చి రాసేయాలనే తొందరలనుంచి స్తిమిత పడి, ప్రతిభావాన్ని అనుభూతిలో నాననిచ్చి, పదచిత్రాలుగా భావచిత్రాలుగా ఆవిష్కారంచేయడానికి ముక్తచ్ఛాదము ఎంతో సదవకాశం కలిగిస్తుంది. కాని అంత్యప్రాసలపై శుష్కవ్యామోహం కవుల కొక దురదృష్టంగా తయారైంది. ఈవ్యామోహం సర్వత్రాప్రచలితం కావడానికి ప్రధానకారకులు ఆరుద్రా, కందుకూరిని. వారి దుష్ప్రభావం యింకా యువతరాన్ని ఈ రూపేణా పీడిస్తోంది.

తిరునగరి పురోగమనం ఒక ఉద్రేక పుటుక్కి. దీనిని రమణీయన్పూర్తిగా మలచుకొందుకు కవికి మరింత అంతర్మథనం ఆవసరం. అది లేకపోవడంవల్ల తానువింటున్న సత్యాలు కవిహృదయంగా జీర్ణించవు. రక్తనిష్ఠమై స్వీయకంఠరావంగా వెలువడవు. ఇతని మంచి కవితలు కొన్ని భారతిలో ప్రచురితములయ్యాయి. కాని అవి సంకలన కర్తల కంటపడలేదు. తీవ్ర ప్రమేయంలేని సంకలన కర్తలకు చుట్టు చూపు ఎలా లభిస్తుంది? నిశిత పరిశీలన ఎలా ఏర్పడుతుంది? అవి లోపించడంవల్ల చేతికి దొరికినదల్లా అక్షరక్రమంలోనిబద్ధమైంది. తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యుల సరికొత్త శకం - పాత మొగానికి సరికొత్తిరంగు! అంత్యప్రాసలమోజు కవితా హృదయాల్ని బందీ చేసింది.

శ్రీతుమ్మల వెంకటరామయ్య ఈ శతాబ్దపు ద్వితీయ దశాబ్దంలో పుట్టినవాడు. అంటే శ్రీశ్రీ తిరంవాడు, కనుక మూడుతరాలకు ఈ సంకలనం ప్రాతినిధ్యం కల్పించి, సార్థక నామధేయమైన దని మనం సంబరపడవచ్చు. తుంగతుర్తి విశ్వనాథశాస్త్రి, మహాకవి వేణులకు స్వయానా భాగినే యాడు. కనక కవన సంప్రదాయం తెలిసినవాడే అని మనం భావించడంలో తప్పులేదు. సంప్రదాయ జ్ఞానాన్ని ఆధునిక సాహిత్యం గౌరవిస్తుంది. సంప్రదాయ బంధాన్ని తిరస్కరిస్తుంది. గొంగడిభోజనం అనే వీరి కవిత దినవారీ ధరవరల సమస్యపై కాస్త చమత్కారం ప్రదర్శించిన సామాన్య! వీరి సెలూన్ చిత్రం ఒక కార్టూను. అందరికీ తెలిసిందే అయినా అందరికీ నవ్వుతెప్పించే అంశం. బహుశాయది కవిత్యంలోని కక్కడం వీరినోనేమా! 'జీతం చాలడం శేదంలే జీవితం చాలించమన్న యజమానిలా' ఉన్నదట ప్రస్తుత వ్యవస్థ. దాశరథి కవీ నాం కవి: అనే కవితలో - 'మంత్రంలా నాలుగుముక్కలే ఉచ్చరించా డతను;

బండ్లకొద్దీ చెత్తచెదారంరాయలే దతను. కనక సూర్యుడు, కవీనాం కవి, అని చెమత్కరిస్తాడు. ఈవాక్యాలు మాత్రం కవులంతా ఆదర్శప్రాయాలుగా స్వీకరించ వలసినవే! జిజ్ఞాస అనే కవిత్వలో 'డబ్బుతో పెద్దవాడవుతున్న దానవుడు, త్యాగశీలిని చూచి సహించలేడు' వంటి లోకవృత్తి ప్రదర్శకాలు - పదేపదేజ్ఞాపకం వస్తాయి. దేవరాజ్ మహారాజ్ - 'అడ్డమైనోళ్లు' అనే గ్రామ్య కవిత్వ ఒక భాషా ప్రయోగానికి ఒకవైరి మోజుకీ ఉదాహరణ!

గ్రామ్యభాషాభివ్యక్తిని అక్షరరూపంలో చదవకలిగి, కవిత్వ భావనను అవగాహన చేసుకోగలిగే, గ్రామీణుడు - ఆ సంస్కారస్థాయి కదిగి వచ్చేసరికి ఆ మాండలికాన్నో గ్రామ్యాన్నో మోటునిపించి పరిత్యజిస్తాడు. సర్వత్రా ప్రచారంలో ఉన్న మధ్యతరగతుల శిష్టవ్యావహారికాన్నే తనరసనకు లగించుకుంటాడు కవి తావగాహన లేని దశలో అతడు అన్ని విధాలా వెనకపడినవాడు. పుట్టినదాదిగా శిష్టవ్యావహారికమే మాట్లాడే మధ్యతరగతి పాఠకుడికా ఈ భాష ఎట్టెట్టు! కనక రెండూ విధాలా చెడ్డకృతకత్వం కోసం యిటీవల కవులు రెండుకు మోజు పడుతున్నారో ఆర్థంకాదు. ఇదే దో యిటీవల ఒక ఫ్యాషనుగా మారింది. గొర్రెవాటుగా వెర్రిబాగుల తనం ప్రదర్శిత మవుతోంది. అలాంటివి రెండుపుటల దీర్ఘకవిత్వాలను ప్రచురించి ఈ సమానాకీ సంకలన కర్తలు ప్రాతినిధ్యం కల్పించారు.

దేవీప్రియ శూన్యత్వం మంచి కవిత్వ. ముళ్ళవాస, మానవతా క్షీర సాగరం (సాగరాని కవరైనా ఆనకట్టలు కడతారా? కరకట్టలు కడతారా?) వంటి పదచిత్రాలున్నాయి. సంక్షేపం కోసం గట్టిప్రయత్నం చేస్తే మంచికవిత్వరాయ

గలదు. నాలుగుకాలాలు మన గలిగే కవిత్వ మృదయాను భూతులను వెళ్ళి డిస్తే ఎంతోమేలు! నగ్నముని కవిత్వ - రేపటి మూర్ఖుడు ప్రారంభంలోని రెండు పాదాలు ముద్రణా స్థానిత్యాలతోనిండి అన్వయ క్లిష్టంగా తయారయ్యాయి. 'కన్నీటితో పూసిన పూలకి కోర్కెల రేకులు - అజ్ఞానంలో మొలచిన మొక్కకి ముహూ' ఉండటం తప్పు కాదనడం గొప్ప ఆలోచన. ఉదయించని ఉదయాల కాలంలో కేశవరావుగా రచించిన గొప్ప కవిత్వంలో యిదొకటి. గెండోది బాధ్యత అనేది దిగంబరుడై నగ్నమునిగా రచించిన సిగ్గెగీతం! దీనిని పాఠకుడు అజాగ్రతగా ఎక్కడముట్టుకున్నా ప్రమాదమే!

నల్లాన్ చక్రవర్తుల సత్యనారాయణాచార్యులుగారు పరిచిత పూర్వులుకాను. వారి చీకటి మరణం, కాంతి కిరణం అనే కవిత్వంలో కోదసిలోకి దూసుకుపోతున్న ధరలు, వర్ణితాలు. అంతర్జ్యోతి కాంతి కిరణ మనిపించే వస్తువు? అనే ప్రశ్నతో ముగిసింది దీకవిత్వం. నూత్నార్థాల కోసమూ వినుత్న తీరాల కోసమూ చేసిన అన్వేషణ కానరాదు. నాగభైరవ కోటిశ్వర రావు కవిత్వంలో సామాన్యనికథ వర్ణింపబడింది. ఆశీసరు పెంపుడు కుక్కను అహంతం మచ్చిక చేసుకొనే మనస్తత్వాలు, ఆదర్శాల చేలను బీభృగా మార్చడమూ, ఆశయాల చెట్లను విరిగి గొట్టడమూ, ఇందులో వ్యంగ్యవైభవంతో దర్శనమిస్తాయి. ఈ సంకలన కర్తలలో ఒకరైన సరిగి నేని భాస్కరరావు మారే సిథి చేర్చబడింది. వానతో ఏడ్చిన ఆకాశం వెన్నెలతో నవ్వుతుంది - అతి రమణీయ ప్రారంభంలో పరవశీ భూతం చేస్తుంది. సూర్యుడితో జాడమాడి, ప్రతిఉదయం చుక్కలగాజ్యాన్నీ, రాత్రి కిరీటాన్నీ పోగొట్టుకుంటుంది చీకటి! మనోహర భావచిత్రాల నీయువకవి పెద

జల్లుతాడు. మంచిభవిష్యత్తును వాగ్దానం చేస్తూ దాతని లేఖని.

నాయని కృష్ణకుమారి 'గాలిపిడికిలి' చక్కని కవిత్వ. నా కంటి రెప్పలపై ఆనితడిగా ఆర్ద్రంగా మెరిసే నిన్ను అందుకోలేదా? అనేతనాతనా ఆద్యంతమూ స్పందిస్తుంది. 'నిశ్చల స్థితి' అనే మరో కవిత్వంలో నన్ను కదపలేక పెంపుడు పిల్లలా రామకు పోయేకాలం' అనేది గొప్ప భావచిత్రం. పట్టరాని అంత పెద్ద కాలాన్ని ఇంతచిన్న పెంపుడు పిల్లరూపంగా మన మనసుకు అనుభూతం చేయగలగడమే కవిత్వ సాధించే విజయం!... నిఖలేశ్వర్ మూడుతిరాలు అనేకవిత్వ ప్రతి ఇంటా సజీవంగా సహజీవనం చేసే మూడు తరాల మానసికాంతరాలనూ, భావపరిస్పందననూ అభివ్యక్తం చేస్తుంది. తాతలతరం రాజరికం, అరికాళ్ళకింద్ర చెమటరాల్చింది. పరాయిపాలనను విదలించిన తల్లిదండ్రుల తరం... పరిసరాలలో రాజీపడలేని విప్లవాత్ముల తరం ఈకాటివీ. ఇది భగత్ సింగ్ అజాద్ల తరం. పట్నాయక్ అనే విప్లవశ్వాస పీలుస్తోంది. తిమింగిలాలను వేటాడటం కోసం విజృంభిస్తోంది. అంటూ సాగిన కవిత్వ మృద్యంగా ఈతరానికి కర్తవ్య దీపన చేస్తుంది.

అంత్యప్రాసలే కవిత్వ మనుకొనే వెర్రి కవిత్వ స్వరూపాన్ని ఎంతకళ్ళలాంగా మార్చగలదో నిష్ఠల వెంకట రావు గజేంద్రమోక్షం చూస్తే తెలుస్తుంది. నలభైఏళ్ళు రావండనే కాల సర్వమింగిన ఉత్తమభావుడు నూతల పాటి గంగాధరం. అతని వెలుగులో నికి... అనే కవిత్వంలో లోకంలోకి వస్తూ దీవికమే ఒక కాంతికమల మనుకొని, ఆకాశించినది అంచు మీద నిలబడి,

భూగోళంవైపు చూపు పాణి' చాడీకవి.
ఆకాశభూతిలోనే భావవీణలు
మీటాడు. 'కలలతో తృప్తిపడ్డవాడు
గర్భంలో పిండంగానే మిగిలిపోతాడు'
అందుకే మానవుడుగా అవతరించి అంద
మైన కలలను అందరి అనుభవానికి అందే
సుందర చిత్రాలుగా కవిత్వీకరించాడు.
ఉత్తమ మనీషిగా మహాదయం నాధించ
పురోగమించాడు. కాని కాలం కలిసి
రాలేదు. నూతనపాటి ఆరుద్ర అన్నట్లు-
నూతనపాళీలు మిగిల్చి వెళ్ళిపోయాడు.

శ్రీశ్రీ తరానికి చెందిన పతాభి వసం
తం - (ఫిడెల్ రాగాల డజన్ లోది) అనే
కవిత యిందు సంకలిత మైంది. ముక్తి
చ్చందఃకవితా పరిణామ చరిత్రలో-ముద్దు
కృష్ణ, ఆడవిబాపిరాజు, స్త్రీస్త్రీ ఉమా
మహేశ, నారాయణబాబు, గాన్ధీపారిం
భవరైలే, పతాభి దాని కోవ్యక్తిత్వ
ముద్రకల్పించిన వాడు. ఆ పరిణామాన్ని
గ్రహించడానికి చక్కని ఉదాహరణ.
భావనలో, ఆభివ్యక్తిలో, భాషాపర
మైన నూత్నత్వంలో పతాభిది విశిష్ట
వ్యక్తిత్వం.

అక్షరక్రమంలో పతాభి తర్వాత
ఇనీషియల్ పి. ఆసరాతో వచ్చినవాడు
శ్యామలరావు. 'దహిస్తోంది' అనే కవిత
ఇందులోనికివచ్చిచేరడానికి ఎలాయోగ్యత
సంపాదించు కుందో సంకలన కారులు
చెప్పలేదు! బహుశా కరుసంతతి సంఖ్యా
వాచకాన్ని పరిపూర్ణం చేయడానికేమో!
వీరితర్వాతనే శ్రీ పురిపండా అప్పల
స్వామి కళాప్రపూర్ణలస్థానం. ఆధునిక
కవితా సంసారంలో భిష్మాచార్యులు!
ఆధునిక కవితా ఆవిర్భావకి మూలపురు
షులలో ఒకరు! నేనూ నాదేశం అనే
వీరి కవిత జాతీయతా స్ఫురణతో పరవ
శించిన హృదయకుక్తి! మాత్రా బద్ధ,
ముక్తచ్ఛందాల మేలికలయిక!

(సకేతం)

తిరుగులేని కథ

- శ్రీమతి ఓలేటి యిందుమతి, ఎం.ఎ.

ఈ కథకు తిరుగులేదు
మన సంస్కృతి పెరగలేదు
అనగనగా ఒక రాజు
ఆ రాజుకు ఏడుగురు కొడుకులు
శతశతాబ్దాలుగా
ఇదీ మన కథ
ఈ కథకు తిరుగులేదు
మన సంస్కృతి పెరగలేదు.

వీధి వీధి కీనాడు
వేదాంత కాస్తులుగారి
కుందేలు మాంస విక్రయశాల
సంగు సందు కొక
గాంధీ సారాయి దుకాణం
అంగులో బ్యూటీ స్టార్
చూపిస్తాం దొక మ్యాజిక్ డోర్ ||ఈ||

కష్టపడి చదవడం యిష్టంకాదు
కావీలు కొట్టడం హీరోయిజమ్.
పట్టుకుంటే వాచర్ కి కత్తి చూపడం
పనిమ్ మెంట్ కి వ్రాస్తే
పరీక్షల బహిష్కరణ ||ఈ||

దేశభాషలందు తెలుగు లెస్స
ఇటాలియన్ ఆఫ్ ది యాస్ట్ర
అయినా అమ్మా నాన్న అంటం
అవమానం మనకి

మమ్మిడాడీ అనడం సన్మానం ||ఈ||

ఆయ్యగు గూడకట్టు
ఆరబ్బు లుంగీకట్టు
గుజరాతు టోపీ
ఛీఛీ యింకా
ఈ పరవేష భాషా
దాస్యం మన్ని వదలి పోలేదంటే
ఎంతసిగ్గు పాపం అందుకే మన
అభినవ తిక్కన తుమ్మల
తెలుగువాళ్ళకీ తెగులు
పోలేదని తలబాదుకున్నాడు. ||ఈ||

అక్షరూపాయల అడ్వాన్సు
బుకింగ్ కి అమ్ముడు
పోయిన అబ్బాయిగారు
కాలేజి హాస్టల్ లో లేడు
మంగళగిరిలో స్కూటింగ్ టు
జయసుధ స్కేటింగ్ టు
అక్కడ ఓ పెద్ద పారిస్ గోమియోలా
పోజులు కొడుతున్నాడు ||ఈ||

ఒకనాడు బావగారి కంట పడలేని
భారత యువతి
పల్లెపడుచు ఈ గోజాన
ఇండియన్ హాల్ వుడ్ నటిసంటూ
స్వాంజి నీల్క వస్త్రాలంకరణలో
2/2 ని
అర్ధనగ్నంగా
వల్లిత్రయీ రేఖ విభజించి
ప్రకటిస్తోంది
అంచాల పోటీలో నిర్భయంగా
స్వేచ్ఛగా నిలబడుతోంది
చేతిలో హాండ్ డెడ్ వేన్ ఆఫ్ కిస్సింగ్
ఛాతిలో కమలహాసన్ పాస్ పోర్టు ఫాటో
||ఈ||

ఈమధ్య ప్రతి బెల్ బాటం
హిప్పీ - టీజింగ్ మొదలెట్టాడు
ఇదా మనకు హాబీ
మీ చెల్లినికూడా
అల్లరి చేస్తావా బ్రదర్.

ఆమె కన్నీళ్ళు నీకు
పన్నీరా బ్రదర్
శహబాస్ అందుకే
భోపాల్ లో ఒకమ్మాయి
మగాడి వెంటబడి టీజ్ చేసి
కరాలేతో గుండెమీద
ఎడంకాలు చేసి తొక్కిపట్టి
రక్తప్రసారం నిలిపేసింది
మీసాలు తుడిపించుకుని
జాకెట్ తొడుక్కొని
ఓ గుడ్ బై కొట్టి పారిపోయాడు. ||ఈ||

పరులకోసమే

- శ్రీ డా. ఎస్. గంగప్ప.
ఎం.ఎ., పి.హెచ్.డి.

శ్రీ శ్రీ నందూరివారి

ఎంకిపాటలు

— శ్రీ కర్రాకార్తికేశ్వర్య.

కన్నారామి రెపుడైనా
కల్లారా తేనెటీగను ||కన్నారా||
రంగురంగుల పూవులు
రకంకాల పూవులు
పైని రాలుతుంది మోదాన
పీలుస్తుంది మకరందాన్ని ||కన్నారా||
భద్రపరుస్తుంది తేనెతెట్టెలో
పరులకోసమే మన శరీరమన్న నీతి
తెలుపుతుంది మనకందరికీ ఈరీతి
   ||కన్నారా||

[నా 'బాలగేయమాల' నుంచి]

—....—

రైలు ప్రయాణాలంటే
యాక్సిడెంట్ల భయం
బస్సుల్లో బందిపోటు దొంగలు
ఇంట్లో వుండామంటే
గృహదహనాలు టాటిలు
సముద్రతీరాల్లో అణ్వస్త్ర
ప్రయోగాల మృత్యుధూళి భయం
ఆత్మహత్య అంటే
ఆత్మ చచ్చేది కాదని
మన భగవద్గీత,
ఈ కథకు తిరుగులేదు
మన సంస్కృతి పెరగలేదు.

—....—

వ్యాఖ్య. శ్రీ చరణ్ సింగు విభీషణుడు.
శ్రీ మురార్జీ అభిభాషణము :- గావణు
డెవరో కూడ చెప్పితే కాగుండేది.

క్రొత్తనీరువస్తే, పాతనీరు కొట్టుకు
పోతుంది. క్రొత్తచిగుళ్ళు బయలుదేరితే,
పండుటాకులు రాలిపోతాయి. క్రొత్త
విజయలు వికసిస్తే, పాతవిలువలు ముకు
ళించుకు పోతాయి. ఒక వృద్ధుడు రాలి
పోతే, ఒక పసికూన పుట్టికేక వేస్తాడు.
మార్పు తప్పదు. ఇది చరిత్ర చెప్పే
తీర్పు.

కవిత్వం జీవనవి వంటిది. మార్పును
అభిలషించే మనస్సుగలది. అందుకే
ఈనాటి ప్రవాహం నన్నయతోనే అగి
పోలేదు. నేటివరకూ ఎందరో కవుల
కవితా సందేశాలను కరటాల నోళ్ళతో
ఆలపిస్తూనే ఉంది. ఐతే పాతకవిత్వం
గొప్పదా? క్రొత్త కవిత్వం గొప్పదా?
అనే చర్చలో తారాస్థాయికి పోయి
పాతను సమర్థించేవారు క్రొత్తను,
క్రొత్తను సమర్థించేవారు పాతను, విమ
ర్శించడం నేడు పరిపాటి అయింది. ఇదే
సందర్భంలో కాలిదాసు చెప్పిన

‘పురాణ మిత్యేక న సాధు సర్వం.
అన్నట్లే కాని అందరూ నెమరు వేసుకో
వడం మంచిది.

తెలుగు కవిత్వానికి సంబంధించినంత
వరకు 20 వ శతాబ్దం స్వర్ణ శతాబ్దం.
ఎందరో కవులు ఆధునిక కవిత్వాన్ని
ఆరాధించి అద్భుతమైన కవితలు,
కావ్యాలు ఈ శతాబ్దంలో వెలయించారు.
అందరూ మహానుభావులైనా కొందరు
కవులు మాత్రం హృదయాన్ని పట్టినీలు
స్తారు. అట్టికవులలో ‘ఎంకిపాటల’ నం
దూరి సుబ్బారావు ఒకడు.

కావ్య నాయకా నాయకులుగా
గ్రామీణులను తీసుకొని, గ్రామ్య భాష

లోనే పాటలుకట్టి ఆరోజులలో ఆయన
గొప్ప సాహసంచేశాడు. ఫలితంగా
సాహిత్య లోకంలో గొప్ప ‘గాలిదుమారం,
ప్రారంభమైంది. జట్లు జట్లుగా
సాహిత్య వేత్తలు విడిపోయి కలాలతో
యుద్ధాలు చేశారు. దుమారం తగ్గింది.
నందూరి సుబ్బారావు కవిగా ఉన్నత
మైన స్థానాన్ని అలంకరించాడు. అలా
అతిదు ఉన్నతాసనాన్ని అలంకరించ
డానికి కారణధూతమైన ‘ఎంకిపాటల’ను
మన మిప్పుడు దర్శిద్దాం.

మనిషికి మనిషికి మధ్య సంబంధ
బాంధవ్యాలను ఏర్పరచేది ప్రేమ.
‘ప్రేమ’ అనే పదార్థం, ఈ లోకంలో
లేకుంటే మనిషికి మనిషికి మధ్య చిరు
నవ్వులు, ఆలింగనాలు, గుండెకుండి
కళ్ళలోకి ప్రవహించే కన్నీళ్ళు - ఇవూ
డవు. అనాటి రాయలుగ మే నేడుకూడా
రాజ్యంచేసేది. కాని మనిషికి మనిషికి
మధ్య ప్రవహిస్తూ ప్రేమ ఈ లోకంలో
ఉంది. అదే ప్రేమ ఎంకి నాయుడు
బావల మధ్య నున్నదూరాన్ని తగ్గించి
వారిద్దరినీ ఒక్కటిగా చేసింది. సాధార
ణంగా యువకుల మధ్యనున్న ప్రేమలో
‘కామం’ చోటు చేసుకోవడం పరిపాటి.
కాని ఎంకి నాయుడు బావలు పవిత్ర
మైన ప్రణయమూర్తులు. వారిద్దరి మధ్య
నున్న ప్రేమలో స్వచ్ఛత ఉండే తప్ప
కృత్రిమత్వంలేదు. ఇక వారు పాడువనే
పాటలు ‘అమలిన శృంగారతత్వా’ నికి
ఉదాహరణలు. నాయుడులేక ఎంకిలేదు.
ఎంకి లేకున్న నాయుడు లేడు. త్వమే
వాహం! త్వమేవాహం! అందుకే
నాయుడుబావ అంటాడు.

‘జాము రేతిరి యేళ జడుపు గిడువూ మాని
నెట్టుపుట్టా దాటి నేనులో నేనుంటే
మెల్లంగ వస్తాది నాయెంకి
సల్లంగ వస్తాది నాయెంకి’ అని.

నాయుడుబావ ఈ ప్రపంచంలో
ఏమారు మూలకు వెళ్ళినా అతణ్ణి వెతు
క్కుంటూ వచ్చే ఏ కై క వ్యక్తి ఎంకి.
అందుకే

‘ఎంకి వొంటిపిల్ల లేదోయి లేదోయి
ఎంకి నావొంకింక రాదోయి రాదోయి

మెళ్ళో పూసల పేరు

తల్లో పూవుల నేరు

కళ్ళెత్తి లే సాలు

కనకాబిసేకాలు’

అంటూ మరిసిపోతాడు నాయుడు
బావ. ఒకవిధంగా నాయుడుగుండెను
నమిలి మ్రింగిన పిల్ల ఎంకి.

నాయుడుబావను సరదాగా ఏడిపిం
చడం ఎంకికి ముచ్చట. ఒక రోజు
నాయుడుబావ పిలిచినా ఎంకి రాలేదు.
యివ్వం లేనట్టుగా, నీవులేకున్నా సర
దాగా ఉండగల నన్నట్టుగా, ప్రవర్తించ
సాగింది. ఇక నాయుడుబావ పరితాపం
చూడండి.

‘నీ వెళ్లి పోయినా వంటే

పచ్చినై

నేనేటో కొట్లాడుతుంటే.

యిరుగమ్మలక్కలతో నీవా

నాయెంకి

ఎకసక్క మాడుతున్నావా!’

అంటూ క్రుంగిపోతాడు. జాలి కల
ఎంకి నాయుడు బావదగ్గరకు చేరుతుంది
అతడి దుఃఖాన్ని సంతోషంగా మారు
స్తుంది. అప్పుడప్పుడు కన్నీటి ముచ్చట్లు
ప్రేమలో ఉండా అన్నది ఎంకి తత్వం.
దానివల్ల ప్రేమ మరింత దృఢపడుతుం
దని ఎంకి నమ్మకం.

నాయుడు అమాయికుడుగా మనకు
అగుపడినా ఎంకిపట్ల మహాకొంటే. ఒక
రోజు ఎక్కడికో చెప్పాచెయ్యకుండా
వెళ్ళి పోయాడు. ఎంకి ఆవేదన చూడండి.

‘ఈరేయి నన్నొల్ల నేరవా? రాజా
ఎన్నెలల సాగసంత యేటిపాలే నటర!’

అంటూ కుమిలిపోతుంది. ఎంకి ముఖతః
శ్రీనందూరి సుబ్బారావు ఎన్నో పద
చిత్రాలు మనకు కట్టి చూపిస్తాడు.

‘అకాళ మావొరస ఆవులించినరేయి’

‘యెలుతురంతా మేసి యేరు నెమరేసింది’

‘కలవరపునాబతుకు కలతనిద రయ్యింది’

అని.

నాయికా నాయకుల ఆనంద, విషా
దాలలు పాటల్లో వ్యక్తపరుస్తూ - ఒకేంత
అనకాళం కల్పించుకొని ఆపాటల్లోనే
నూతన ప్రయోగాలు చొప్పించడం
శ్రీసుబ్బారావు ప్రత్యేకత.

ఇక ఎంకి వద్దకు వెళదాం. ఎంకి పెంకి
వలె కనుపించినా మల్లెపూవువంటి మాన
వత, వెన్నపూస వంటి హృదయం, కల
ఆడపడుదు. నాయుడుబావను తన
ఎదలో నిలుపుకొని పూజించే ప్రేయసి.
నాయుడుబావ మాటల్లో చెప్పాలంటే

‘అద్దమేలంటాది అందాలు తెలప

ముద్దుమాటల కంకిదే ముందు నడక!

కంటేదర నాకాడ కని పాపలో నీడ

నూసుకొంటా నొసట సుక్కెట్టు

కుంటాది’

ప్రియునికంటి పాపలో తన నీడ
చూసుకొని నొసట సుక్కెట్టుకొనడం
పవిత్రప్రేమకు పరాకాష్ఠగా మనం
భావించవచ్చు. ఇటువంటి సంఘటన
ఎంకి, నాయుడు బావల మధ్య జరిగింది
కాని మరెక్కడాజరగలేదు;జరుగబోదు.
అందుకే వారిద్దరూ ప్రేమాధిష్ఠాన దేవ
తలు.

ఒకసారి ఎంకితో సందేహం వచ్చింది.
సందేహ నివృత్తికై బావను ప్రశ్నించింది.

‘అద్దములో, నారాజు

అంతనీరూపు

ఇంత ముత్తెములోన

యిరికే నేలాగు?’ అని.

దానికి నాయుడు బావ

‘ఇన్ని పాంకాలున్న ఎంకివేనీవు

ఇంత నాగుండెలో యిమిడినారేదా?’

అని జవాబుచెప్తాడు. తృప్తిగా చూస్తుంది
ఎంకి. హాయిగా నవ్వుతాడు నాయుడు
బావ.

‘మనిసేసాలు! మనిసి మాటేసాలు!

మనిసి వోస నెసాలు! మనసేసాలు!’

ఇదీ ఎంకిపట్ల నాయుడి తృప్తి.

‘నెలవంక పలవలో

నీరూపే గీతురా

తలవంచి నెలయేట

ఆరూపే నూతురా’

ఇది నాయుడిబావపట్ల ఎంకికున్న భక్తి.

ఈయిద్దరూ వెలుగునీడల వంటివారు.
వెలుగు తృప్తికీ, నీడ భక్తికీ ప్రతీకలుగా
మనం భావిస్తే

‘ఎంకెవ్వ రని లోక

మెప్పుడైన కదిపితే

వెలుగు నీడలవైపు

వేలునూపింతు!’

అన్న నాయుడు బావ మాటలోని
యథార్థం మనకు బోధపడుతుంది.

వెలుగునీడలవంటి ఎంకి నాయుడుబా
వలు, ‘నెలయేటిడోటలవంటి’ వారిపాటల,
తెలుగుసాహిత్యం ఉన్నంతవరకు
తప్పక నిలుస్తాయి. ఆప్రేమమూర్తుల
వదనాలలో, వారుపాడే పాటల మర్మా
లలో - శ్రీనందూరి దర్శనమిస్తూనే
ఉంటాడు.

జాషువా ముసా ఫర్లు - బావగాంబీర్యము

శ్రీ బి. శివ.

జాషువా వృద్ధుడైన తరువాత ఎంతో కాలానికి 'ముసాఫర్లు' కావ్యం వ్రాశారు. ఆయన రాసిన కావ్యాలన్నిటిలో 'ముసాఫర్లు' కావ్యాని కన్న ప్రత్యేకత ఏమిటంటే ఆయనకి సర్వకావ్యాల్లో ప్రధాన కథావస్తువైన సామాజిక చైతన్యంతో పాటు ఇందులో వేదాంతభావన ముఖ్యస్థానం ఆక్రమించడం. కథకి పునాదిగా ఆయన స్వీకరించిన కథా వస్తువే ఈవిషయాన్ని స్ఫురింప జేస్తుంది. ఒకయోధుడు యుద్ధంలో వీరస్వర్గం పొంది ఆకాశంలోకి పోగా భూలోకంలో జన్మ మెత్తడానికి వస్తున్న హాకప్రాణి భూలోకంలోని విశేషాల్ని చెప్పమని ప్రశ్నిస్తాడు. ఈసన్నివేశమే జీవితంయొక్క ఆర్థాన్ని అన్వేషించే ప్రయత్నాన్ని వ్యక్తం చేస్తోంది. కథాప్రారంభంలో మూడవ పద్యంలోనే లోకంలో కాశ్యతంగా ఉన్న ఒక వేదాంత భావాన్ని చిన్న మాటల్లో ఇట్లా చెప్తారు.

'చుట్టములుగాని తన కన్న సుతుడుగాని
తల్లిదండ్రులుగాని యర్థింగి గాని
తోడుగా వెంబడించినవాడ లేదు
వీరమరణంబునం గల్గుపేరు గాక'

ఈపద్యంలో ప్రాణిమరణించేటప్పుడు ఏకాంతంగానే ప్రయాణించవలసి ఉంటుందనే భావనని చెప్తారు. అదిగాక మానవుడికి మరణించిన తరువాత అతని కిరీప్రతిష్ఠలు మాత్రమే ఈలోకంలో నిలువగల వనే సత్యాన్నికూడ వ్యక్తీకరించారు.

భూమికి రాబోయే జీవి జన్మసార్థకత, పాపపుణ్యాలు, తల్లిగర్భంలో తలదాచుకోవడం మొదలైన విశేషాల్నిగూర్చి ప్రశ్నిస్తాడు. సమాధానంలో అనేక

వేదాంత విషయాలు పద్యరూపం ధరిస్తాయి. ప్రశ్నలోనే జీవుడు భూతలానికి రాకముందు అతని పరిణామాన్ని ఒక పద్యంలో జాషువాచెప్తారు. ఈపద్యంలోని వద ప్రయోగము, నడకలోని వేగము, పఠిత హృదయంలోని గంభీర వేదాంత భావనని తట్టి లేపుతాయి.

'కనులున్నం గనలేని తీక్షణుగు ను
గ్రహ్యోతి వెగ్గాందుతా
వున నజ్జాతజగత్తునం దణువునై
పూర్వంబు జన్మించిమిం
టను వాతావృత్తి సంచరించు చిరుప్రా
ణంబు న్ననుం భూతల
బునకున్ నెట్టెనెవండో ఆత డగునే
మోసప్రప్త నాజన్మకున్.'

పైనిక్రిగిత పెట్టిన పదాల్ని ఆలోచించిన కొద్దీ ఎంత సముచితమైన పదాల్ని జాషువ ప్రయోగించాడో గ్రహించగలము.

యోధుడు తాను తల్లిగర్భమందు ఉన్నప్పటినుండి తన కథని వర్ణిస్తాడు. మాతృగర్భంలో 'ఒకచీకటి చర్మకుటీరమందు' అయినా లేర్పడేదాక జీవుడు యోగిలాగ ఉంటాడు. పదినెలలు నిండి భూమిమీద పడేటప్పుడు కవి 'మొవటన్నగ్నండు దేవపుత్రుండేనిన్' అని చెప్తాడు. ఈజన్మలోని ముఖము ఎటువంటి వాడికైనా తప్పించుకోరానిది అనే ఆర్థంపై చిన్నవాక్యంలో ఇమిడియుంది ఈమానవజీవితాన్ని కాసించే అధినాథుడు ఒకడున్నాడా! లేదా! అన్నది నిరంతర మైన ప్రశ్న. ఆ ప్రశ్నను జాషువా తనఆలోచనా ధారకి బాగా అన్వయించుకొన్నాడు. ఆప్రశ్న

లోంచే సమస్త విజ్ఞానము వికసించిందని ఆయన విశ్వాసం.

'ఈయనుమానమందు బడి

యే జనియించె నసంఖ్య సంఖ్య లా
మౌనములుం బుర్రాణములు

నల్వరు లేడన నల్వ రౌవనం
గా యుగచక్రముల్ సమయ

గర్భమునం బడి మండలాకృతిన్
బోయెడియన్తినాస్తులివి

మూలములేని వివాదమగ్నముల్.'

ఇటువంటి జీవితంలో ప్రతివ్యక్తీ సజించి తీరవలసిన సందర్భంలో కాశ్యతంగా నిలిచేది మహానుభావులే, మానవత్వాన్ని సంపూర్ణంగా వికసింపజేసిన ఉత్తమ గుణ సంపన్నులే, అని జాషువ సందేశ మిస్తారు.

'... మంటి పాలైన

మానవాళిలో మహానుభావు

లైన దివ్యపురుషులే నిల్తురనయంబు'

మహానుభావుల తక్షణాలు కూడ జాషువా వివరిస్తారు. మానవతా, కరుణ, ఆయన కావ్యసందేశ మని చెప్పవచ్చును. హితాభిలాషులు, కృపారసపూర్ణ కటాక్ష భూషితులు, దృఢధర్మ కార్య వినియోక్తులు, ఉత్తములని జాషువా అభిప్రాయము.

తనతనూ స్వేదంబు ధారవోసి గడించు

ధన మర్థిజనులకు దానమిచ్చి

తమసౌఖ్య మొరుల సౌ

ఖ్యమున కంకిత మిచ్చి

అతిరహస్యంబుగా బ్రతుకు నడిపి
కోగుల పెగవారిబా గౌరవంబుగా

భావించి సత్కార్యపరత నలరి
న్యాయంబునకు చిన్నగాయంబు గానీక

క్రూరకర్ముల నెమర్కొని యడల్చి
అహము నంటనీక స్వార్థం బధిగమించి

గండరించియున్న కరుణ అగుచు
ధరణివాసమున్న దైవంబు లందందు

గోచరించుచుండు కువలయమున'

‘వృతంతయు’ అనే పదం చమత్కారంగా ప్రయోగించబడింది. ఒక అర్థంలో చెడ్డవలయును, రెండవ అర్థంలో ధూవలయును. ఈదుర్మార్గ ప్రపంచంలో కరుణామయులే దేవత అని భావం.

ఎన్నో విప్లవ భావాల్ని తీవ్రంగా చెప్పే జాషువాకి జన్మ పరంపరలోనూ, కర్మసిద్ధాంతంలోనూ నమ్మకం ఈక్రింది పద్యంలో నూచన ప్రాయంగా కనిపిస్తుంది.

‘పులుమున వన్నెయేర్పడిన

పూత మెరుంగు పసిండి వోలి యు
త్కటమగు కప్టమన్ గొలిమి

గాలి మనుష్యుడు పెక్కుజన్మలన్
స్ఫటికమువోలి శుద్ధుడయి

బ్రహ్మమునందున నీనమై సుఖం

చుట నిజమైన క్రమ్యరవ

సుంధరవన్ జనులెందు నాదటన్.

‘ముసాఫర్లు’ లో నేటిప్రపంచంలో వెర్రి పోకడలన్నీటినీ బలంగా విమర్శించడంకూడ ప్రధానాంశమే! కళలన్నీ దేవతల కంకితములై సామాన్య మానవులకి దూరమైన వనే వేవన జాషువాకి ఉన్నది. ఉదా :

‘లలిత కళలు దేవతల కంకితంబులై
ప్రజలకప్పుడందుకాటు గావు
కాలిదాసు మొదలు కవిరాక్షసునిదాక
మానలేదు రాజమందిరాలు’

అందువల్లనే జాషువా పద్యకవుల్లో ప్రజాకవి అని విమర్శకులు ప్రశంసిస్తారు.

మానవత్వం ప్రతి మానవునికి ఉండా అని నమ్మినకవి జాషువా. అందువల్ల కరుణరస మొక్కటే ఉత్తమరస మని ఆయన గుర్తు చేస్తారు.

‘కరుణరస మొకండే కఠినరాక్షసుమలె
హృదయములను గలచి ముదము గూర్చు’
అంటారు.

కొంతమంది వ్యక్తుల్లో విశ్వరూపం ధరించిన ధన దాహానికి ఈకవి వ్యతిరేకి. ధనం సమాజంలో నిరంతరం సంచలన కీలమై ఉండా అని ఈకవి విశ్వాసం.

‘ఇంట నున్నద్రవ్య మెరువుగుట్టను బోలు
వ్యాప్తిజెంబేనేని ఫలము నిచ్చు
పారుచున్ననీరు పంటలు పండించు
పారకున్న నీరు ప్రాచిబట్టు’

తాను తినకుండా, ఎవ్వరికీ పెట్టకుండా దాచేవాళ్ళను చూచి మృశ్యువు తనలో తాను నవ్వుకుంటుంది అంటారు జాషువా. అంటే మరణమన్నది తనకు తప్పదని తెలిసికూడ ధనైక జీవిగా బ్రతికే మానవుడు కేవలం మూర్ఖుడని పైదాని లోని అంతరాధ్యం. ఇటువంటి స్వార్థం పెరిగిపోవడంవల్లనే బ్రతికేవాడు మానవుని పట్టించుకోకుండా. చనిపోయిన తరువాత ఆతనికి ఎన్నో కర్మలు చేయగలరని జాషువా విషాదం వ్యక్తపరుస్తారు.

‘బ్రతికియున్నవేళ మెతుకు బెట్టనివారు
చచ్చేనేని దినము సల్పగలరు
స్వర్గలోకమందు సద్గురు గల్గగా
విందుగుడువగలరు బండుజనులు’

మాధవిశ్వాసాల ద్వారా సంహన్ని దోచుకొనే దుష్టుల్ని జాషువా విడుదలేదు. భవిష్యత్తుని చెప్పే శోలియ్యుడు తనవ్రాత ఫలితం ఎరుగడని అవహేళన చేస్తారు. మరింత మానవుణ్ణి దిగజార్చిందని, ఎన్నో భేదాల్ని మానవుణ్ణి కలిగించి హింసాప్రవృత్తికి దారితీసిందని జాషువా వ్యక్తపరుస్తారు.

‘మతపిచ్చి ముదిరి యన్యుల
మతమున్నిరసించి స్వీయమతగౌరవమున్
హతమార్చి నిత్యకలహము
ప్రతిఫలముగ దెచ్చుకొనెను వారుండు
రటన్.

క్రీస్తునిగాని, హరినిగాని, బుద్ధుడినిగాని, గాంధీనిగాని నమ్మి దాష్ట్యాన్ని హింసావిధానాన్నీ ప్రోత్సహించే సంస్కృతిని జాషువా నిందిస్తాడు. ఆధునికమైన ఆధునికభావాల్లో జాషువా వదలిపెట్టింది ఏదీ లేదు. సమాజంలో స్త్రీల దుస్థితికూడ కావ్యవస్తువు అయింది స్త్రీని పురుషుడు ‘ఊడిగపు

యంత్రముగా’ చూస్తున్నాడని కవి చెప్తారు. రష్యనువంతులు గ్రహాంతరయానంచేస్తుంటే భారతస్త్రీ ముందడుగు వెయ్యలేక పోవోందని ఆమె సహనము భూదేవి అంతటి దని వ్యంగ్యంగా విమర్శిస్తారు.

కవిత్వాన్ని గూర్చి జాషువాగారికి విస్పష్టమైన అభిప్రాయాలున్నాయి. సాంప్రదాయికులు గతించిన భావాల్ని అర్థంకాని పదాల్ని ప్రయోగించి ప్రజలకు దూరమైనా రని విమర్శిస్తారు. ఉదా.

‘ముసిరిన మూఢత్వమునే
యుసికొల్పుచు ప్రాచిబట్టియున్నట్టిదివో
కసకథలు గిలికి పతికల
విసికింతురు కుండలాల విద్యదజమల్’

‘అక్షరముల గారడీగో

అక్షులపై మచ్చుజల్లి అల్లుచురు కవి
దురుములు కృతులు శతములు

లాక్షణికకపింద కోటులకు పోటీగా’

జాషువా కాలంలో దాదాపుగా పద్య కవులంతా భావకవులే అభ్యుదయ కవిత్వం ఏవిధంగా భావకవుల ప్రణయ తత్వాన్ని వ్యతిరేకించినా ఆలాగే పద్య కవుల్లో జాషువాకూడ భావకవిత్వాన్ని వ్యతిరేకిస్తారు. ప్రణయకవిత్వానికేదల ఆక్రందనలకిసంబంధంలేదని విచారిస్తారు.

‘పూదోటల మద బంధర

నాదముల విలాసవతుల నడబెడగుల నా
హ్లాదించు కవుల కీనిరు

‘పేదల ఆక్రందనములు వీనుల బడునా’

మనిషిని మనిషి పీడించే సంఘటనల్ని ఆ నేకవిధాలుగా ఈకావ్యంలో జాషువా వర్ణిస్తారు. కలభేదం చేత కవుల్ని నిరసించడం ఒకటి.

‘పులుముచుందురు తలమీద కలమురంగు
తొలగిపోవదు లక్షసబ్బులకు గూడ’

ఉదా.

‘మనవాడా కాదా యను

ననుమానము దీరకున్న అబ్బభవుని య
బ్బుచుగూడ లక్ష్యపెట్టని

అనాదిపండితులుకొండ రగుపింతుధరన్’

మనవాడా! కాదా! అను అనుమానము తీరకున్న బ్రహ్మతండ్రిని కూడ కొందరు పండితులు లెక్కి చెయ్యరంటారు. ఈ సమాజంలో ప్రతిభతో సంబంధం లేకుండా పరస్పరం పొగడుకొనే సంఘాలు ఏర్పడ్డం కూడ జాభువాగారికి బాధ కలిగించింది.

‘మంచివా డొక్క లెగట దుర్మార్గుడగును దుష్టు డొక వర్గమున మహాశిష్టు డగును’ సమాజాన్ని నడిపే కవులు నిరుపేదలుగా మిగలడానికి ఏర్పడిన వ్యాపారబుద్ధిని కూడ జాభువా విమర్శిస్తాడు.

కవులుపేదలైన గ్రంథవిక్రయశాల నడపువారు బాగుపడెద రచట
కవిత్వంలోని రసముకన్న లాభరసంబె
కమ్మదనము సాహుకారి కెందు’

ఆధునిక సమాజంలో విజ్ఞానం అనంతంగా పెరిగిపోతుందికాని మానవత్వం మాత్రం లేక మైనా మిగలడం లేదు.

ఈ పరిస్థితికి జాభువాహృదయం స్పందించింది.

‘పెరిగినది వాఙ్మయం బం
బర మంటం బెద్ద గ్రంథ భండారంబుల్
పెరిగినవి మానవత్వము

‘పెరిగెడు కారణము తమ్మిబిడ్డ డెరుంగున’
‘ముసాఫర్లు’ కావ్యాన్ని ముగించడంలో ఈ భూలోకాన్ని వదిలి యోధుడు చేరుకున్న మహాలోకపు గొప్పతనాన్ని వర్ణిస్తూ రాబోయే కాలాన్ని గూర్చి కలలంటారు జాభువా.

‘లే విట కర్ణ భేదములు

లే విట నెట్టి మతాలు సత్త్రియా
పావనమూర్తులే యిట ని

వాస మునర్తురు డాంబికాల కుం

దావు లవంబు లేను కుల

తత్వము చెల్లను...’

ఈ మాటలు జాభువా కావ్య మంతిటికి ఫలక్రుతిగా ఉన్నాయి.

కవిత్వం ఎవరికోసం

— శ్రీ ఇ. టి. లోకనాథరావు, ఎం. ఏ.

ప్రాచీన లెలుగుసాహిత్యమునందు కవిత్వాన్ని పోతన, వేమనలు తప్ప రమారమి అందరు కవులూ అమ్ముకొన్నవారే. విక్రయకవిత్వ మెప్పుడూ కొనెడి వాడి అభిరుచికి అనుగుణంగానే ఉంటుంది. ఒక వేళ కవియైనవాడికి స్వతంత్ర భావాలన్నప్పటికీ, వాటిని అణగద్రొక్కి వాటి స్థానే కొనేవాడి భావాల కనుగుణంగా కవిత్వాన్ని మార్చాలి. లేకపోతే కాసులు కిట్టవు. ప్రాచీనులు కావ్యాన్ని కావ్యంయశ సే, అర్థకృతే, వ్యవహార విదే, శివతరక్షతయే, సద్యఃపరనిర్వృతయే - అని నిర్దేశించారు. కీర్తి కోసం కవిత్వం రాయడం అంటే పండితులు మెచ్చుకొనేటట్లు రాయడ మన్నమాట. పండితుల మేధలో కొన్ని పడికట్లు రాళ్ళుంటాయి. ఆ రాళ్ళతోనే కవితా సాధాన్ని నిర్మించాలి. అందుకు భిన్నంగా ఎంత సుందరంగా నిర్మించినా ఈ సడించుకొంటారు. కాబట్టి కవి ఆ విషయాలయాన్ని దాటిపైకి రాలేడు. తనైనా యాపాన్ని ప్రతిబింబింపజేయలేడు. అనాడు ధనాన్ని సమర్పించేవారు రాజులు; కనుక రాజుల చిత్తవృత్తుల కనుగుణంగా కవిత్వాన్ని రాసి, వీలైతే అంకితమిచ్చి, ఇంకావీలైతే కావ్యనాయకుడుగ చిత్రీకరించి మడిమాన్యాలను స్వీకరించి, ఊయలమంచాల మీద ఆత్మ కింపైనభోజనము తిని కూని రాగాలు తీసేవారు. వ్యవహారజ్ఞానము కొరకు కవిత్వాన్ని రాయడం అనే నూత్రిము కాస్త సామాజిక స్పృహకలిగి యున్నప్పటికిని, దానిని సాంఘిక విషయమైన మతము, ఆచారసంప్రదాయములు మున్నగు విషయాలను సంగ్రహించడానికి ఉపయోగించారు. కనీసం ఆవిషయాలైనా యథాతథంగా చిత్రీకరింపక, వాటికి అతిశయోక్తులు, శ్లేషలు,

ఉత్పేక్షలు తగిలించి అనాటి సత్యమైన యాపాన్ని మరుగుపరచారు.

అదీ కాకుండా అనాడు కవియైన ప్రతివాడు ప్రత్యేక మతకాఖకు చెందకుండా ఉండేవాడు కాదు. కావున తన మతం కన్నా భిన్నయైన మతాలను, సంప్రదాయాలను ఖండించుటతోపాటు వాటి మాలికాంగలను తారుమారుచేసి భావి ప్రజల కంట్లో కారాలు కొట్టేవాడు. ఇక శుభత్వము సమిప్తిత్వము కలది కాదు. వ్యస్తిత్వప్రపాధాన్యము కల్గిన ఒకానొక సమిప్తి శుభత్వము. సమిప్తి మంగళాన్ని కోరుకొనే వ్యక్తి, అందుకు అడ్డంకిగా ఉన్న అంకాల్ని (రాజులు, పరిపాలన మతము — వాటి మూఢ్యాలు) ఖండించి తీరాలి. అటువంటిపని మనవారు చేయలేదని చెప్పాలి.

అసలు ప్రజలను గూర్చి కవిత్వం రాయాలనే ఉద్దేశం కాని, ఊహా కాని, చేరకాని, అనాటికపులకు ఎందుకు కలుగలేదా అని మనం ప్రశ్న వేసుకొంటే అందుకు కాణజాలు అనేక ముఖాలలో భాసిస్తాయి. పాశ్చాత్య విమర్శకుల ఊహ ప్రకారం కవియొక్క ఆత్మీయత కవిత్వంలో ప్రతిఫలిస్తుందని చెబుతారు. ఆత్మీయతను కప్పిపుచ్చిరానే కవిత్వం జీవలక్షణానికి దూరంగా ఉంటుంది. ప్రాచీన కవులు ఆత్మీయత త్యాన్ని మరుగుపరచడానికి కారణం వారికి కవిత్వం మీద కన్నా కాసులమీద భోగ భాగ్యాలమీద మన సెక్కువ కాబట్టి. పండిత రాహుల్ సాంకృత్యాయన్ కూడ తన గ్రంథమైన ఓల్గానుండి గంగాతీరము - అనే పుస్తకములో కాలిదాసు నోటినుండి ఈవాక్యాన్నే చెప్పించాడు. కవిత్వంలో కవియొక్క జీవన పరిస్థితులు, ఆతడు మెలగే వర్గ

స్వభావంకూడ చోటుచేసుకొంటాయి. అనాటి కవులు ప్రత్యేక వర్గానికి ప్రతీకలు. వర్గస్వభాన్ని చాటి కవిత్వం చెప్పాలంటే నేలవిడిచి సామచేయటం వంటిదే. అకలితో బాధపడేవాడు అకలిని గూర్చి రాసిన కవిత్వం ఖచ్చితంగా కడుపునిండినవాడు అకలినిగూర్చి రాసే కవిత్వంకన్నా గొప్పగా ఉంటుంది.

అయితే ప్రాచీనకవులెవ్వరికీ అనాటి ప్రజల బాధలుకాని, వారి పరిస్థితులు కాని, అవగతము కాలేదా? అని ప్రశ్నిస్తే అందుకు సమాధానములు రెండు. ఒకటి కవి నిజంగా పేదవర్గానికి చెంది, బాధలుపడి జీవిత సంఘర్షణలకు లోనైనవాడైనప్పటికీ అవన్నీ ప్రక్కకు పెట్టి తా ననుభవించని స్థితిని, పారవశ్యతను కవిత్వములో ప్రవేశ పెట్టాలి. అందుకు కారణం కవికి డబ్బు కావాలి. కీర్తి కావాలి. ఈ రెండూ ఆ రోజుల్లో పాలకవర్గం అధీనంలో ఉండేవి. కాబట్టి కవి అనుభవించిన మానసిక, కారీరక స్పందనలను కవితాపరం చేయడానికి అవకాశం ఉండేది కాదు. ఇక రెండవది కవి పుట్టుక తోడనే అగ్రహారాలు, మడిమార్యాలుకల కుటుంబంలో జీవితం గడపడం, వాటిని సమర్పించేవర్గాలకు భజనచేయడం, అటువంటి వారి భావాల కనుగుణంగా కవిత్వం రాయడం. ఒకవేళ ఎట్టి పరిస్థితులలో

నైనా సామాజిక చైతన్యము కలిగినప్పటికీ, అనాటి రోజుల్లో వేయిలలలలో విలయతాండవం చేసే మతము కర్మకాండను ప్రతిపాదించి, చైతన్య పూరితమైన హృదయాన్ని జడంగా మార్చేది.

కవిత్వం ఎవరిని గూర్చి రాయాలి? అనే ప్రశ్నప్రాచీన లెనుగు కవులువేసుకొన్నారా? లేదా? అని మనం ప్రశ్న వేసుకొంటే, వేసుకొన్నారనే చెప్పాలి. కాని అప్పటి సాంఘిక జీవన పరిస్థితుల ననుసరించి ప్రజాపరంచేయాలనే ధోరణి వారికి కలగలేదు. సంఘస్వభావాన్నిబట్టి కూడ వ్యక్తి చేతన మారుతూ ఉంటుంది. రాచరిక, అర్థపూర్వక వ్యవస్థలో నివసించిన వారు కాబట్టి వారి దృక్పథము తనుదనుగుణంగా రూపొందింది. అన్నిటికన్నా ముఖ్యంగా అన్ని రంగాల్లో ప్రభావితం చేసిన ఆంశం ఎతం. మతాతీతులుగా అనాటి మేధావులు లెవరూ మనుగడ సాగించలేక పోయిరి. వైదిక మతాన్ని పునరుద్ధరించడానికి వన్నయ, హరిహరాద్వైత తత్వాన్ని ప్రతిపాదించడానికి తిక్కన, అదే పద్ధతిలో ఎఱ్ఱన, కవిత్వాన్ని చేపట్టారు. వీరశైవాన్ని ప్రచారం చేయడానికి సోమనాథుడు కవనాన్ని ఆయుధంగాధరిస్తే, విశిష్టాద్వైతతత్వాన్ని వెనజల్లడానికి రామాయణాలు రాయబడ్డాయి. 'వచియింతు వేములవాడ భీమనిధంగి' అని శ్రీనాథుడు పాత కవుల మార్గాన్నే తొక్కుడానికి ప్రయత్నించాడు కాని నవీన దృక్పథంతో కవిత్వాన్ని చూడలేదు ప్రజాకవిగా చెప్పబడుతున్న పాతన్న చైతము 'శ్రీకైవల్యపదంబు చేరుటకు' అనేది కవితాశయాన్ని ప్రదర్శించాడు. వేమన సామాజిక స్పృహను ఎక్కువగా ప్రదర్శించినను చానిని అద్వైత సిద్ధాంతానికి మడిపెట్టాడు. సాందర్యోపాసనకు కవిత్వమని కొందరు,

మతోద్ధరణ కని కొందరు, పాండిత్య ప్రదర్శన కని కొందరు. చెప్పారుకాని; తాను ఏసంఘంలో నివసిస్తున్నాడో, ఆ సంఘాయుక్త బింబ ప్రతిబింబభావాన్ని బయట పెట్టడానికి, ఏ ఒక్కరూ ప్రాచీన కవుల్లో ప్రయత్నించలే దని చెప్పవచ్చు.

నవీనయుగంలో వ్యక్తి చేతన మారింది.

వ్యక్తి మేధమీద సమష్టి ప్రభావం ఎక్కువైంది. శ్రేంచి విప్లవం, అక్టోబరు మహా విప్లవం సమాజస్వరూప స్వభావాన్ని ఆర్థిక పరమైన సిద్ధాంత విశ్లేషణతో వివేచన చేయడానికి దోహదాన్ని కల్పించాయి. పారిశ్రామికవిప్లవం సాంకేతిక ప్రగతికి దారితీసి వ్యక్తులమధ్య నున్న తారతమ్యాల్ని దూరంచేయడానికి పునాది వేసింది. మానవతా వాదము, జాతీయ భావన కవిత్వములో చోటు చేసుకొన్నాయి యుగ చైతన్యం మారడంతలన సామాజిక చైతన్యం మార్పు చెందింది. తిత్ఫలితంగా వ్యక్తి చేతన బహుముఖంగా వ్యాప్తిచెంది అన్ని రంగాల్లో మనిషిని ప్రధానకేంద్ర బిందువుగా గుర్తించింది. ఏయుగ ధర్మమైనా సాహిత్య సంస్కృతుల్లో ఎక్కువ పాలు ప్రతిబింబిస్తుంది. కాబట్టి నవీన సాహిత్యంలో శ్రాత్తధోరణి మోసుకెత్తింది. మనిషి కేంద్రంగా ఆతని కన్న బాధలు, బరువులు, కష్టాలు, నోపిడిలు సాహిత్యంలో చోటుచేసుకొన్నాయి. తన చుట్టూ ఉన్న సామాజిక స్వరూపాన్ని మరిచి ఊహాలోకంలో పయనించడం తప్పని మనిషి గుర్తించాడు.

జరుగుతున్న ఇతివృత్తానికి ఎప్పుడైతే కవి ప్రాముఖ్యం ఇవ్వడం ప్రారంభించాడో అప్పుడు మొదలైంది నిజమైన సంఘర్షణ. అసలు సంఘంలో జరుగుతున్న దేమిటి? అని ప్రశ్న వేసుకొంటే వేల కొలదిమంది అకలితో, నిరుద్యోగంతో,

* గాంధీజీ చేసిన రెండు తప్పిదాలే (ఖిలాఫత్ ఉద్యమాన్ని సమర్థించడం, మెజారిటీ ఉన్న పటేలును మాని నెహ్రూను కాంగ్రెసు ప్రెసిడెంటును చేయడం) నేటి అనర్థాలన్నిటికీ మూలం.

— శ్రీ చరణ్.

* ఇంతత్యరలో ఈసంగతి గ్రహించడం ఎంతైనా అభినందనీయం.

దరిద్రంతో కనీస అవసరాలు తీరక బాధ పడుతుంటే, కొద్దిమంది మాత్రమే భోగ భాగ్యాలు కష్టపడకుండా అనుభవించడ మనే సత్యాన్ని గుర్తించాడు. ఈ సత్యం ఉత్పత్తికల్పల దోపిడీవల్ల ఏర్పడుతుందని గ్రహించాడు. అటువంటి ఉత్పత్తికి మూలభూతమైన ప్రజకు అద్దం పట్టాలనే మానవతాదృక్పథం ఏర్పడింది. తదనుగుణంగా కవిత్వం ప్రజలనుగూర్చి రాయాలనే చింతన బయలుదేరింది. ప్రజలంటే ఎవ? రని ప్రశ్న వేసుకొంటే, దేశంలో ఉన్నవారంతా ప్రజలుకా రని నిదాంత కర్తలుచెపుతారు. ఎవరైతే శ్రమకర్తను పయోగించి దేశాధిపత్యానికి మూలమైన వస్తు సముదాయాన్ని ఉత్పత్తి చేస్తున్నారో వారే ప్రజలని చెప్తారు. అట్టివారు ముఖ్యంగా రెండు వర్గాలుగా ఉన్నారు. (1) వ్యవసాయ శ్రామికులు (2) పారిశ్రామికులు. వీరినిగూర్చి అంటే వీరిబాధలను, అనుభవాలను, ఆక్రందలను గూర్చి వెల్లడిచేసేది నిజమైన కవిత్వ మని ఆధునికులు భావిస్తున్నారు.

అయితే కవి ప్రజలను గురించి రాసింది ప్రజలవరకూ వెళుతుందా? అని ఆలోచిస్తే వెళ్ళలేదని చెప్పాలి. ఉదాహరణకు గానిలో పనిచేసే కార్మికుని గూర్చి రాసిన కథానికగాని, గేయంకాని, ఆ కార్మికునికి చదివి వినిపిస్తే వాడికి అర్థం కాదు సరికదా, ఈసడించుకొంటాడు. అటువంటప్పుడు 'ప్రజాకవిత్వము' అని చెప్పకొనడంలో అర్థంలేదు. కాని ఇక్కడొక విషయాన్ని కాస్త మూర్ఖంగా ఆలోచించాలి. మనదేశం పురోగమిస్తున్న దేశం కాబట్టి నిరక్షరాస్యత ఇంకా అధికంగానే ఉంది. అక్షరాస్యులైన శ్రామికులు వచ్చే సమయం ఇంకా రావలసి ఉంది కాబట్టి అట్టి శ్రామిక వర్గానికి ప్రాతినిధ్యం వహించే ప్రతినిధులకు ఈ సాహిత్యం వెన్నుతడుతుంది. అట్టివారు

మధ్యతరగతినుండి ఎక్కువగాఉంటారు. లేదా శ్రామికవర్గంనుండి కూడా ఉండవచ్చు. కనుక మధ్యతరగతివర్గం వ్యవసాయ పారిశ్రామిక వర్గాలకు వంటెనగా ఉంటుంది. కనుక మధ్యతరగతి వర్గాన్ని గూర్చి రాసేదికూడ ప్రజాకవిత్వంకంటే జమకట్టువచ్చు. అయితే కేవలం సౌందర్యోపాసనను గూర్చి రాసే కవిత్వం, భావసాంద్రత పెల్లబికి ఉహామితి మైన కవిత్వం, ప్రజాకవిత్వం కాదా? అని అడిగితే కవిత్వంకాదని చెప్పలేము. కాని అటువంటి భావుకత, సౌందర్యోపాసన కలగడానికి మూలకారణమైన కల్పల్పి మరచి, బాహ్యమైన సత్యాన్ని చూడగల దృక్పథ నిజమైన కవిత్వము కాదని నోస్తుంది. ఉదాహరణకు అజంతా శిల్పాన్ని చూసేటప్పుడు కవియైన వానికి భావుకత ప్రవహించి, అతడు సౌందర్యోపాసన చేస్తూ, ఉహాజనితమైన కల్పన చేస్తాడు. అటువంటి కల్పన చెయ్యడానికి ఆతనికి క్రాంత దృక్పథం అత్యంతావసరం.

కాని నిజమైన క్రాంత దృక్పథం అది కాదని ఆధునికులు అంటారు. అటువంటి మహత్తర శిల్ప సంపదను సృజించడానికి శిల్పియైనవాడు అనుభవించిన అనుభూతి, కష్టం, ఆక్రందన అనే వాటినే కాకుండా ఆ శిల్పి ఏ ఆదరణ లేక జీవిత కనీస అవసరాలు తీరక ఎన్ని నాశు బాధపడి ఆ శిల్పాన్ని కల్పన చేసాడో మున్నగు మాలిక అంకాలను కూడ పఠేగితి, భవిష్యద్దర్శనము గల వాడుగా ప్రసిద్ధి కెక్కిన కవి పరిగణన లోనికి తీసుకొనవలసి ఉంది. ఇటువంటి దృక్పథానికి స్థానం కల్పించింది ఆధునిక హేతువాదం. కార్యకారణ సంబంధం లేనిదే ఏదీ విశ్వంలో జరుగదనే వాదన. ఈ వాదన ఆధునికంగా అభి

వృద్ధి చెందినా, ప్రాచీన కాలంనుండి ఉన్నది. అప్పట్లో అది నాస్తికంగానెట్టి వేరుబడి, బహుముఖంగా విరాజిల్లి నాటి కాలంలో మళ్ళీ తలెత్తింది.

అయితే ఈవిధానంగల దృక్పథంతో ఆలోచిస్తే ప్రాచీన తెనుగు సాహిత్యం ప్రజాసాహిత్యం కాదని తేలికగా చెప్పవచ్చు. ప్రాచీన సాహిత్యపునాది లేకపోతే ఆధునిక సాహిత్యానికి గతులులేవని సంప్రదాయవాదు లంటారు. అది నిజమే భావ వ్యక్తీకరణకు, పదపుష్టికి, కవితా రీతులకు అది ఖజానా. అంతమాత్రముచేత ప్రాచీనకవిత్వం లేనిదే ఆధునిక కవిత్వం మనుగడ సాధించలే దనుకోవడం పొరపాటు. అదేనిజమైతే సంస్కృతవాఙ్మయ పద్ధతుల ననుసరించి ప్రభవించిన ప్రాచీన తెలుగు వాఙ్మయానికి ఉనికేలేదని చెప్పవలసివస్తుంది. కాబట్టి మనం తర్కించవలసినవిషయం కవిత్వంయొక్క బాగోగులు కాదు. కవిత్వం నిజంగా ఎవరినిగురించి రాయవలసిన అవసరముంది అని మాత్రమే. (సశేషం)

* రాష్ట్రకాంగ్రెసు ప్రెసిడెంటు నియామకంలో భిన్నాభిప్రాయం తెలిపినందుకు నన్ను కాంగ్రెసునుండి తొలగించిన దుష్టురాజు ఇందిరాగాంధీ.

— శ్రీ అర్జు.

* బహుళ: అప్పటినుంచే ఆమె దుష్టురాలై యుంటుంది.

* సంకీర్ణ ప్రభుత్వంలో చేరడం పొరపాటు. — శ్రీ అర్జు.

* ఇది ఎన్నవదో?

నన్నయ - 'ప్రసన్నకథా వివిధార్థయుక్తి'

— శ్రీ సాంబయ్య పరిమి, ఎం. ఏ, బి. ఎస్.సి. —

మహాభారతము వివిధార్థ ప్రతిపాదక గ్రంథరాజమని అందరకు తెలిసిన విషయమే. ధర్మతత్వజ్ఞులకు ధర్మశాస్త్రముగను, అధ్యాత్మ విదులకు వేదాంతముగను, నీతి విచక్షణులకు నీతిశాస్త్రముగను, కవివృషభులకు మహాకావ్యముగను, విలిహనీకులకు ఇలిహాసముగను, పౌరాణికులకు బహుపురాణ సముచ్చయముగను, మహాభారతము విశ్వజనీన మైనది.

ఇట్టి 'నానావేదవేదాంత విద్యా యుక్తి' మయిన మహాభారతమును, జిజ్ఞాసువులై సామతులైన వారు ఏదో ఒకదృష్టితో పరిశీలించిన; వానికి మహాభారతముయొక్క సమగ్ర స్వరూపము తెలియదు. సర్వ శాస్త్ర కోవిదులు, బహుముఖ ప్రజ్ఞగలవారు, నగు కవులు 'సహస్రాక్షులై (వేయికళ్లతో) మహాభారతమును 'లో నారసి' సారమును గ్రహించి మే అనవలెనని నన్నయభావన. 'వేయికళ్లతో భారతమును పరిశీలింపవలె నన్నభావము 'కవీంద్ర' లోని 'ఇంద్ర' శబ్దముచే గ్రాహ్యము. 'ఇంద్ర' శబ్దము శ్రేష్ఠార్థద్యోతకమే అయినచో కవిశ్రేష్ఠత్వము సిద్ధించి 'కవివృషభ'త్వమునకు తుల్యమగు సేకాని సహస్రాక్ష పరిశీలకత్వము సిద్ధింపదు.)

ఆంధ్రమహాభారతావతారిక యందున్న 'సారమతిం గవీంద్రులు ప్రసన్నకథాకవి(లి)తార్థయుక్తిలో (లో) నారసి మేలునాన్' అను పద్యపాదమునకు వి.లి, లో.లో, లకు గల లిపిసామ్యమువలన, లేఖక ప్రమాదము వలన, ఎటులై న నేమి? అనేక పాఠాంతరము లేర్పడినవి. పాఠపరిశీలనకు ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయమువారు 1968 సం॥న ప్రచురించిన ఆంధ్రమహాభారతము (ఆదిసభా పర్వ

ముఖ) సంశోధిత ప్రతియందలిపై పద్యపాదమునకుగల పాఠాంతరములు ప్రమాణముగ గ్రహింప బడినవి.

పరిశీలనకుగల పాఠాంతరములు :-

1. ప్రసన్నకథా క'లి'తార్థయుక్తి 'లో' నారసి
2. ప్రసన్న కథా క'లి'తార్థయుక్తి 'లో' నారసి
3. ప్రసన్నకథా క'వి'తార్థయుక్తి 'లో' నారసి
4. ప్రసన్నకథా క'వి'తార్థయుక్తి 'లో' నారసి
5. ప్రసన్నకథా క'వి'తార్థయుక్తి 'లో' తారసి
6. ప్రసన్న కథా 'వివిధ'ార్థయుక్తి 'లో' నారసి
7. ప్రసన్నకథా 'కథిత'ార్థయుక్తి 'లో' నారసి
8. ప్రసన్నకథా 'కవి'తార్థ 'తత్త్వము' నారసి
9. ప్రసన్నకథా క'వి'తార్థ 'తత్త్వ మొప్పా'రసి

వివిధ పాఠములపై గల పూర్వ వ్యాఖ్యానములు :

1. ప్రసన్నకథా క'లి'తార్థయుక్తి 'లో' నారసి

శ్రీవిశ్వనాథ : 'ప్రసన్నమైన కథతో కూడుకొనియున్న అర్థముల యోజనము'

శ్రీ డా.దివాకర్ల :- 'ప్రసన్నమైన కథల యందు కూర్పబడిన అర్థముయొక్క యుక్తి' 2

శ్రీ డా. జొన్నలగడ్డ మృత్యుంజయరావు : 'ప్రసన్న కథలతో కలితమైన (కూడిన) అర్థయుక్తి' 3

శ్రీఖండవల్లి : 'మహాభారతమును తెలిగించుటలో ఈయన రెండు అత్యుములను పెట్టుకొనెను ఒకటి కథను మిక్కిలి ప్రసన్నముగను, రసవంతముగను నడుపుట, ... రెండవది రమ్యమైన శైలిని గూర్చుకొని అత్యుత్తమ కవిత్వము వ్రాయుట.' 4

ఈ 'ప్రసన్నకథా కలితార్థ యుక్తి' లో నారసి, అనుపాఠము మొట్టమొదటి సారిగ 1922 సం॥న ప్రచురింపబడిన 'రాజరాజ నరేంద్ర పట్టాభిషేక సంచిక' లోఁ ద్రుక్కొనబడినది. ఇంతకు పూర్వము 1901 సం॥న ముద్రితమైన 'నన్నయ భట్టారక చారిత్రము' (శ్రీ కాశీ భట్ల బ్రహ్మయ్య) నందును, 1907 న వెలసిన 'శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతమునందును (తంజనగరం లేవప్పెరు మాళ్ళయ్యంగారావు), 1913 సం॥న శ్రీశ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారి 'మహాభారతాంధ్ర కరణ విమర్శనము' నందును. 1920 సం॥న శ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారి 'మహాభారతాంధ్రకరణ విమర్శనము' నందును, 1920 సం॥న శ్రీ వం గూరి సుబ్బారావుగారి 'ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్రము' నందును, ప్రసన్నకథా క'వి'తార్థ యుక్తి 'లో' నారసి అనియే కలదు).

2. ప్రసన్నకథా క'లి'తార్థయుక్తి 'లో' నారసి :

ఈపాఠమును శ్రీచాగంటి శేషయ్యగారొక్కరే గ్రహించిరి. కాని వారు దీనిని వివరింపలేదు. (ఆంధ్రకవిత తరంగిణి. ప్రథమభాగము. 1947)

శ్రీచాగంటివారు ఈపాఠమును చాల యుక్తితో గ్రహించినట్లనిపించుచు

* రామదొక్కండె రాజ్యసంరక్షకుండు ఇందిరయే లోకమౌత మత్యైవైన షండు అనియెడి భావం బసంశయముగ దేశకాలజ్ఞతలు లేని లిక్కతనము.

న్నది. 1922 సం॥ న 'ప్రసన్న కథా కలితార్థ యుక్తిలో నారసి' ప్రచురింపబడినది. 1925 సం॥ న వావిళ్లవారి భారత ప్రతియందు 'ప్రసన్న కథా 'కలి'తార్థ 'యుక్తిలో' నారసి' ప్రధాన పాత్ర మై పాతాంతరముగ, 'కవితా' 'యుక్తిలో' సంతరించినది. ఈ ప్రతిని చూచిన చాగంటి వారు ప్రధాన పాత్రమునుండి, ప్రసన్న కథా కలితార్థ ను పాతాంతరమునుండి 'యుక్తిలో' ను గ్రహించి ఈ పాత్రమును తొన్నట్లు భావింపవగును.

3. ప్రసన్న కథా కలితార్థ యుక్తిలో నారసి:

శ్రీ విశ్వ నాథ:- 'ప్రసన్న కథ యొక్కయు, కలితార్థము యొక్కయు యుక్తి. అనగా కలితార్థములో ప్రసన్న మైన కథయుండుట. కథ ప్రసన్న మగుట.' 5

శ్రీ డా. దివాకర్ల :- 1. 'ప్రసన్నమైన కథలయొక్కయు, కలితార్థము యొక్కయు, అర్థముయొక్కయు, కూడిక.'

2. ప్రసన్నమైన కథాకలితార్థములందులి అర్థముయొక్క కూడిక.

3. ప్రసన్నమైన కథలయందులి కలితార్థము యొక్కయు అర్థముయొక్కయు కూడిక.

4. ప్రసన్నమైన కథాకలితార్థముల కూడిక.' 6

శ్రీ డా. బొన్నలగడ్డ:- 'కలితార్థము యొక్క యుక్తి (కూడిక) కలితార్థ యుక్తి. ప్రసన్నకథలతోడి కలితార్థ యుక్తి ప్రసన్నకథాకలితార్థయుక్తి.' 7

శ్రీ డా. పాటిబండ:- 'ఇతివృత్తము. వస్తువు కథ అన్నమాటలు సమానార్థక

ములుగా సంస్కృతాంతరకార శాస్త్రము లందుపయోగింపబడి యుండుట ఎల్లరు నెరిగినదే. ఇతరులు వస్తుకలిత అన్న దానినే ప్రసన్న కథాకలిత అనెనని ఊహించుట సులభము.' 8

శ్రీ ఇంద్రగంటి:- 'ప్రసన్న+కథా+ (ప్రసన్న)+ కలితా+అర్థయుక్తి అని పదవిభాగముచేసి ప్రసన్నమైన కథ యొక్కయు, ప్రసన్నమైన కలిత యొక్కయు ప్రయోజనములతో కూడి యుండుట అని అర్థము చెప్పవచ్చును.' 9

(ఈ పాత్రమును మొదట 1968 సం॥న ఆచార్య ఖండవల్లి లక్ష్మీరంజనంగారు 'లక్ష్మీరంజన వ్యాసావళి' లో గ్రహించినట్లు తెలియుచున్నది. 1968, 69 సం॥ లలో ప్రచురింపబడిన మహాభారత సంశోధిత ప్రతుల ఆది, అరణ్య పర్వములకు గల ఉపోద్ఘాతములలో శ్రీ డా. దివాకర్ల వారు ఈ పాత్రమునే గ్రహించిరి. కాని 1970 సం॥న సాహిత్య అకాడమి వారిచే ప్రచురింపబడిన ఆంధ్రభారత (సభాపర్వ) పీఠికలో వీరే 'ప్రసన్న కథా కలితార్థ యుక్తిలో నారసి' అను పాత్రమును గ్రహించిరి.)

1. ప్రసన్న కథా కలితార్థ యుక్తిలో నారసి:

శ్రీ వంగూరి నుబ్బారావు. 'ప్రసన్న కథా కలితార్థ యుక్తిలో నన నేమి? ప్రసన్నమైన కథ, కలిత, అర్థయుక్తి యివి యున్నవా లేవా అని యోచించుట గదా! అనగా సంస్కృత భారతమునకు సరియైన భాషాంతరము, సరసమైన శైలి, కలితలోని సౌభాగ్యము సరియైనయర్థము ఇవి ఉన్నవా? లేవా? అని యోచించి, ఉండుటచేత మే లనిరి. అని మరల వారు ప్రత్యుత్తర మిచ్చి రను కొండము' 10

[ఇంకెవ్వరును ఈ పాత్రమునకు వివరణము నియ్యలేదు. అంతేకాదు. మిగిలిన అయిదు పాతాంతరములను గూర్చి కూడ ఎవ్వరూ పరిశీలించ లేదు]

పాత్ర వివరణము:

ప్రసన్న కథా కలితార్థ యుక్తిలో నారసి:

ఈ పాత్రమునకు పాత్ర భేదములు కలిత/కలిత/కలిత/వివిధ / మొదలైన వానిచే కలుగుచున్నవి.

ధనము సమమునకు లేనివానికి దాని యొక్క అవసరము బాగుగా తెలియును. అట్లే సమాసములోని శబ్దము యొక్క సార్థకతను తెలిసికొనవలెనన్న ఆ శబ్దమును సమాసమునుండి తొలగించి (Elimination) చూడవలెను. ఇట్లు శబ్దమును సమాసమునుండి తొలగించిన ఆ సమాసము యొక్క అర్థమునందు మార్పు లేనిచో తొలగింపబడిన శబ్దము సార్థకము కాదని, పూర్వార్థము సంధిల్లనిచో, ఆ శబ్దము సార్థకమైన దని, తెలిసికొనవచ్చును.

ఈ పద్ధతి ప్రకారము కలిత కలిత వివిధ కలిత లను సమాసమునుండి తొలగించిన-

ప్రసన్న కథా 'కలిత' అర్థయుక్తి ప్రసన్న కథార్థయుక్తి - అగును.

ప్రసన్న కథా 'కలిత' అర్థయుక్తి ప్రసన్న కథార్థయుక్తి - అగును.

ప్రసన్న కథా 'కలిత' అర్థయుక్తి ప్రసన్న కథార్థయుక్తి - అగును.

ప్రసన్న కథా 'వివిధ' అర్థయుక్తి ప్రసన్న కథార్థయుక్తి - అగును.

ఈ 'ప్రసన్న కథార్థయుక్తి' అను సమాసమునకు వైపాదార్థములను పొందగలిగితిమేని, అయా పాత్రములు 'ప్రసన్న కథార్థయుక్తి'కి సమానమై, అయా పాత్రములలోని తొలగింపబడిన శబ్దములు వ్యర్థము అగును.

'ప్రసన్న కథార్థయుక్తి'కి అర్థము లీ క్రింది విధముగ చెప్పవచ్చును.'

1. ప్రసన్నమైన కథలలోని అర్థముల కూర్పు.

* రామ, చరణులు, ఇందిరా ప్రభృతు లున్న పరిమదుష్టాత్ము లని పల్కె; బాడికాదు కొన్ని బలహీనతలతోడ; గూడియున్న దేశ నాయక మణులు సందియము లేదు.

2. ప్రసన్నమైన కథయొక్కయు, అర్థమయొక్కయు కూర్పు.

3. ప్రసన్నమైన కథయొక్కయు, ప్రసన్నమైన అర్థమయొక్కయుకూడిక.

ఈ అర్థములను, వివిధ పాఠములపై గల పూర్వ వ్యాఖ్యానములతోఁ గలిపి పరిశీలించిచూచిన, సైమాసమునందు 'కలిత' 'కథిత' వ్యర్థశబ్దము అని తెలియుచున్నది. శ్రీ డా॥ జొన్నలగడ్డ మృత్యుంజయరావు గారు 'కలితార్థయుక్తి' కి 'కవిత్వార్థయుక్తి'కి ఇచ్చిన అర్థములను కలిపి 'ప్రసన్న కథాకలితార్థయుక్తి' కి అర్థము చెప్పిన 'ప్రసన్న కథలతో కూడిన అర్థముల యొక్క కూడిక' అగును.

ఇచట గెందు కూడిక లేదా? 'కలిత', 'యుక్తి' ఇంచు మించుగా సమానార్థకములు. (కలితము=ఎఱుగబడినది, పొందబడినది, యుక్తి=కూడిక, న్యాయము, ఉపాయము, అలంకార విశేషము, శబ్దరత్నాకరము)

పై అర్థములను దృష్టియందుంచుకొని 'ప్రసన్నమైన కథలచే ఎఱుగబడిన అర్థముల (భారతార్థముల) కూడిక' అని 'ప్రసన్న కథాకలితార్థయుక్తి' కి అర్థము చెప్పవచ్చును. అయినను, ఈ అర్థమును 'ప్రసన్నకథార్థయుక్తి నుండియు పొందవచ్చును.

'పైపరిశీలనము వలన తేలిన విషయము, I, VII, పాఠముల కన్న వేరు పాఠము గ్రహింపదగు నని.

'ప్రసన్న కథాకలితార్థయుక్తి' అపాధువని కాదు. ఒక దృష్టితో చూచిన పాధుపాదము. దీని నాలంబనముగా చేసికొని వెలసిన నన్నయ కవిత్వరీతుల వివరణ లన్నియు ఏకకోణ పరిశీలనమునకు పరిమితమైనట్టివే. శ్రీ గొబ్బూరి వేంకటానంద రాఘవరావుగారి 'నన్నయ భట్టు-విజ్ఞాననిరతి, శ్రీ డా॥ క. వేంకటేశ్వర్లుగారి 'Political philosophy of Bharatha,' శ్రీ డా॥ పి. వేంకట

రాజు గారి 'మహాభారతము-ఉపాఖ్యాన తత్త్వము,' శ్రీ డా॥ వి.వి.ఎల్. నరసింహారావుగారి 'నన్నయ కవిత్వము - అక్షరరమ్యత' మొదలైనవి భిన్న భిన్న దృక్కోణ పరిశీలనములు. ఇట్లే, పంప-నన్నయ తులనాత్మక పరిశీలనము, ఆంధ్ర మహాభారతము - ఆధ్యాత్మిక తత్త్వము, నన్నయ-పురాణ కథాకథన దక్షత, నన్నయ భారతము - నీతికాస్త్రము, మొదలగు వివిధ విషయములపై పరిశోధనము జరిగినఁగాని నన్నయ యొక్క బహుముఖ ప్రజ్ఞ తెలియను.

ప్రసన్నకథా కలితార్థయుక్తిలో నారసి:

సంశోధిత ప్రతిలోని ఈ ప్రధాన పాఠమునకు వాచిశ్యవారి ప్రతిలోని పాఠము ఆధార మని సంపాదకులు తెల్పినారు. కాని ఏయేతాళపత్ర ప్రతులు ఆధారములో తెలుపలేదు. సంశోధిత ప్రతియందు-

'ప్రసన్నకథా 1 కలితార్థ యుక్తిలో 3 నారసి.

1. కలితా - గి. ద. న. మ. య. ల. వ. వా, కలితార్థయుక్తిలో-వీ. ఇది 29 ప్రతులలోని పాఠము.

వివిధార్థయుక్తి - (కొన్ని ప్రతులు)

కథా కథితార్థ - కొ. చా.

కలితార్థ తత్త్వ మొప్పారసి-టి.

2. తత్త్వము న్నారసి- ఉ. ర.

యుక్తిలో - అ. ఇ. ఎ. ఏ. ఒ. ఔ. క.

చ. జ. ట. డ. ప. బ. మ. య. వ. శ. వ.

3. లోతారసి - అ. ఈ. ఎ. ఏ. ఐ. ఒ.

- అని కలదు.

ఇది ఇట్లుండగా 'నన్నయ కవిత్వము- అక్షరరమ్యత' (పుట 1) లో 'కలితార్థయుక్తిలో నారసి' - 29 ప్రతులలోని పాఠము అని ప్రచురింపబడినది. ఇందు 'వివిధార్థయుక్తి' అనుపాఠముమృగము. ఇక శ్రీ ఇంద్రగంటివాడు కూడ అధిక ప్రతులందున్నది 'ప్రసన్న కథాకలితార్థ

యుక్తిలో నారసి' అని ఎట్లు గ్రహించిలో తెలియుట లేదు. ప్రమాదో ధీమతా మపి.

ఈ పాఠమును విశ్వనాథవాడు 'కథాకలిత' నన్నయ నాటికి లేదనియు, సుమంజసముగా లేదనియు అంగీకరింపలేదు. శ్రీ దివాకర్లవాడు ఈ సమాసముదాహరణేయముగనున్న దని విశ్వనాథ వారితో నేకిభవించిరి. శ్రీ ఇంద్రగంటివాడు ఈ పాఠము అధిక ప్రతులందున్న దనియు, అర్థపుష్టికల దనియు గ్రహించిరి. శ్రీ డా. మృత్యుంజయ రావుగారు అభేద భావముతో, కలితార్థయుక్తిని 'కలితార్థయుక్తి'ని సమర్థించి ప్రసన్నకథాకలితార్థయుక్తి నే ప్రధాన పాఠముగ గ్రహించిరి. 11

అధిక ప్రతులందున్న పాఠమునకే ప్రాధాన్యము నీయదలచిన, అది, ప్రసన్న కథాకలితార్థయుక్తిలో నారసి' అగునే కాని, 'ప్రసన్న కథా కలితార్థయుక్తి లోనారసి' కాదు. (సశేషం)

అధిష్టాచిక :

1. నన్నయగారి ప్రసన్నకథా కలితార్థయుక్తి. పుట 19.

2. ఆంధ్ర వాఙ్మయారంభదశ (నన్నయ భారతము) పుట 704.

3. వ్యాసభారతము - నన్నయ పరిష్కారము. పుట 475

4. ఆంధ్రసాహిత్య చరిత్ర సంగ్రహము. పుట. 15

5. నన్నయగారి ప్రసన్న కథాకలితార్థయుక్తి. పుట. 18

6. ఆంధ్రవాఙ్మయారంభదశ పుట.

7. వ్యా. భా- న. ప పుట 477

8. ఆరణ్యపర్వపీఠిక. పుట 18. (ఆం. ప్ర. సా. అ. ప్రచురణ)

9. పారశుని నన్నయ. పుట 50

10. ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్రము. (1920) పుట 197.

11. వ్యా. భా- న. ప. పుట, 478

రాదికారాధనము

శ్రీ వెలుదండ సత్యనారాయణ.

* 'ఎడ'ను దొంగిలి ఎటకేగితివో, దాన
నంత మోహ గలుగ నడుగజాల!
ఎద నొసంగినాను బదులుగా నొకసారి
దయ నొసంగ లేక! దరిసెనమ్మ.

* అరిగితి విచట ననువిడిచి
విరవిర విరహపుటనలము పెరిగె తరగలై
ఆర ఒరుగు కనులను వదలి
తిరిలె జలకణము అడుగులు తడతడ
బడగాన్.

* మనసు దోచి దోచి మగరేడ! నీకిచ్చి,
మోసపోతి నయ్యో! పురుషులమొ
పూవుదేనెగ్రోలి పుష్పమ్ము విడనాడి
మరొక విరిని దరియి మధుకరములు.

* తలపున నె నీపయిని గలవలపు దాగ
వలపు భారాన తలపులు బెలుపలేక
పిలువగాలేక, పిలిచిన పలుకురాక
తలపునె పిలుపుగ వలపు తెలుపుదునుర!

* మాధవ! నీదురూప మది
మామక మానసమంగు నిండి యిం
కేది ప్రపంచ మన్య మను
నేనీతియో కలుగంగసాగ, వే
ణూదయ రాగ సౌరభము

లూయలూగ ను, ప్రేమ మూగెరా!
ఏదిప్రధా! భవత్సవిభవేక్షణసిన్ధి,
యిదే క్షణంబునన్.

శ్రవణ మాత్ర వేణు రమ్యగానమున నే
పూచె నందనవని పులక లందు,
ప్రతి - ఆణునాపు మధుర గుధా
భరితమయ్యె

స్వామి! ఇంతకన్న స్వర్గమేది?

* సాక్షాత్కారపు భాగ్యమిచ్చితివాళి
సారిన్ సమగ్రంబుగా
వీక్షింపంగన్నక కనెతి నిన్నునా
వేగాలి సంశ్లిష్టనై
చక్షుశ్శీతల చంద్రికామృతరస
స్నానార్ద్రహా చూపులన్

ఎచటికే నీపయనం ?

శ్రీ మల్లాది కామేశ్వరరావు.

ఎచటికే నీ పయనం
మనసా?
ఎచటికే ఈపయనం
ఓమనసా? నామనసా??

ఆకసమున విహరించే పక్షులతో
ఊగులాడి ఊహలలో తేలాలనా?
పూవుల తేనెలకై పరితపించు
తుమ్మెదతో జతకలిపి తిరగాలనా??

నింగిలోని తొరకల చెలికానితో
చెలిమిచేసి మబ్బులపై తేలాలనా?
మెలమెల్లగ సాగేటి చిరుగాలితో
కలిసినీవు ఆటలెన్నో ఆడాలనా??

బిరబిరమని ప్రవహించే నెలయేటితో
నీవుగూడ చెలిమి చేసి కదలాలనా?
గున్నమావి కొమ్మమీది కోయిలతో
జతకలిపి రాగాలను తీయాలనా??

-ఆకాశవాణి వికాఖవారిసౌజన్యంతో.

—...—

లక్ష్మీంపన్ భవ దంఘ్రియుగ్మమున నే
లా? దేనినో మానుటా.

* విశ్వమోహన సౌందర్య వీక్షణమున
ననిమిషములయ్యె నయనమ్ము లాత్మనాథ!
నీ చరణ కమలమ్ముల నీడగాక
ననిమిషత్వమ్ము నాకేల నయ్యెవ్రాత!

* ప్రేమమీర నీ కర్పింప స్వామి! కలదె
నాకడను ప్రేమదక్క నన్యంబు, భావ
పరిమళ మరంద మధురంపు విరుల వేరి
చరణ కమలాల చెంత నుంచంగనిమ్ము.

రా:- 'విశ్వమెల్ల వెల్లివిరియు సౌందర్యమ్ము
నీవుగా నిలిచె ఘనీభవించి' -

కృ:- 'వినను పరిపూర్ణ తన్నది కానికి
లేదు నా సరసను వేక నీవు'

—...—

కోకిలా !

- శ్రీమతి కమలాదేవి.

* క్రొంజిగురావలన్ మెసవి
కోయిల కూసె మనోహరమ్ముగా
మంజూల రమ్యరాగనుధ
మైమరపించె, రసాలవాసి! నీ
రాంజనగీతి పాడినదా
రాజస మొప్పు ధరాధిపేతవన్
భంజన మొడచె గాయకుల
భావపరాజయ నూచకమ్ముగన్.

* సరిగమలెన్నో నింపి సర
సమ్ముగురితి కళాపిపాసతో
మురిసెదనేమొ? పాడుచు, వి
మోహక మాధురి కోకిలాత్మలో
చెరకురసాలు నింపెనొ వి
చిత్రముగా విధి వేడ్క తీరగా.
మరలిరవమ్ములై మదిని
మోదనిమగ్నను చేసెనో నఖా!

* పాటగ కూర్చి పాడెదను
భావసుమావలి పూజ నేయుదున్
పాటియెలేని గాయనికి
సామక భావతి కోకిలన్ సదా
మేటి విశిష్ట గానసుధ
మేదిని నెల్లెడ చిల్చు ధన్యవన్
కోటిసమస్సులా వినుత
కోమల గాత్రకు సౌఖ్యవాణికిన్.

* ఎంత వేర్చిన సంగీత మెంత మధుర
గాత్రులైనను నీమృదు గానమునకు
మగ్గులై జోహరింతురు ముదముతోడ
కోకిలా దివ్యగాయనీ! కొనుము వినతి.

* లలిత నువ్వమార రవకుల లక్ష్మ్యగతులు
కోటివీణల కోమల కూజితములు
రాగరంజిత మోహన రమ్యకళలు
కోకిలా నీదు గొంతులో మరియొనమ్ము.

—...—

ఎవరికి ఓటువేయాలి ? ఎందుకు వేయాలి ?

లోకసభ ఎలక్షనులు అతిసమీపం లోకి వచ్చాయి. కొన్నిచోట్ల అభ్యర్థుల ప్రచారం జోరుగా సాగుచున్నా కొన్ని చోట్ల మందంగా కనబడుచున్నది. ఇంకా అభ్యర్థులపార్టీ మార్పిడులు, ఉపసంహరణలు, కొలదిగానే అయినా జరుగుచునే ఉన్నవి. సిద్ధాంతాలకు తిలోదకాలిచ్చిన పొత్తులూ, బేరాలూ, వాగ్దానాలూ, సిగ్గు బిడియమాలేని సమర్థనలూ, అసత్య ఆరోపణ ప్రత్యారోపణలూ జరుగుచునే ఉన్నవి. తెల్లవారే సరికి ఎవరు ఏసావతో ఎవరిని విడిచి పెట్టగలరో ఎవరిని ఆశ్లేషించుకొన గలరో తెలియకుండా ఉన్నది.

కొన్ని కొన్ని చోట్ల స్వల్పంగా ఆరంభమైన దౌర్జన్యములు ఎంతవరకూ విస్తరిస్తాయి? ఎన్నికలు సక్రమపథంలో కాంతియుతంగా జరగగలవా? అనే సందేహానికి కూడా ఆస్కారం లేకపోలేదు. నిరక్షరాస్యులయిన సామాన్య ఓటరులతోపాటు విద్యాధికులలో కూడా ఏ అభ్యర్థికి వోటు చెయ్యా అనే విషయంలో నిర్ణయించుకోవడం కష్టంగా స్ఫురిస్తోంది.

పార్టీగతంగా చూసుకుంటే అన్ని పార్టీలూ ప్రజోపకారమైన కొన్ని ముఖ్యతయ్యెల్ని ఎలుగెత్తి చాటుతూనే ఉన్నాయి.

హరి జనోద్ధరణమూ
మస్లిమాతకు అనేక సౌకర్యాలు
కల్పించడమూ
కులవిభేదములు పోషించడమూ
అన్ని మతముల హక్కులను
గౌరవించడమూ

దారిద్ర్యాన్ని కటాపంచలు చేయడమూ
రిజర్వేషన్లు కొనసాగించడమూ
స్వేచ్ఛా పరిరక్షణమూ
ధరవరలు సామాన్యప్రజలకి అందు
బాటులోఉండేలా తగ్గించడమూ
దేశగౌరవము కాపాడడమూ
కాంతిభద్రతలు సమకూర్చడమూ
పత్రికాస్వాతంత్ర్యాన్ని పరి
రక్షించడమూ
అవినీతిని అరికట్టడమూ

మాలత్యము కాదని ఏ పక్షమూ చెప్పడం లేదు; చెప్పజాలదు. ఈ వాగ్దానాలను చిత్తశుద్ధితో అమలుపఱచి తీరాలనేపట్టుదల ఏపక్షానికీ లేనట్లు గతంలో అనేక ఉదాహరణలు కనబడడంచేత ఈ ఎలక్షనుల ఆనంతరం ఈ వాగ్దానాలు పరిపాలింప బడతాయని నమ్మకం కలగడంలేదు.

పార్టీలు నిలిపిన ప్రతినిధుల విషయాలు పరిశీలిస్తే అవినీతికి దూరమైన వారూ, సమర్థులూ, మాట నిలకడ గల వారూ, కేవలస్వలాభపరులుకాని వారూ ఎందరున్నారో అనే విషయంలో సంతృప్తికరమైన సమాధానం లభ్య కాకుండా ఉన్నది. అన్ని మంచి లక్షణాలూ కల అభ్యర్థులు చాల తక్కువ లెక్కలోగాని గోచరింప కున్నారు. కుల మత విద్వేష ప్రాతిపదిక మీద ఓట్లు అడిగే వారు వాటి నివారణకు కృషిచేస్తారని కాని, చేయగలరని కాని, ఏలా అనుకోగలము.

పార్టీప్రణాళికలనూ పార్టీలోని త్యాగధనులైన పూర్వ నాయకులనూ చూచి, పూచిక పుల్లను నిలబెట్టినా గెలిపించే పరిస్థితి కొంతవఱకూ ఒకప్పుడు ఉన్నా

నేడు అటువంటి ఆలోచనకి అవకాశం ఎంతమాత్రం లేదు. ప్రణాళికలలోని అంకాలు రచనా సౌందర్యమాత్ర ప్రయోజకాలే అనే సంగతి వోటరులు చాలవఱకు గ్రహించారు. ఏ ప్రణాళిక నిజమైన దేశసౌభాగ్యానికి ఉపకరిస్తుంది? పేద ప్రజానీకం స్థితిగతులని మెఱుగు పరుస్తుంది? అనే విషయంలో భిన్నాభిప్రాయాలమాట అటుంచి ఆయా ప్రణాళికలు చిత్తశుద్ధితో అమలు పఱచడానికి సరియైన ప్రయత్న మేనా జరుగుతుందా అన్నది సంకల్పగ్రస్తమై పోయింది.

అన్ని పార్టీలలోను కొంతమంది మేధావులు, విజ్ఞానవంతులు, పరిపాలనా దక్షులు, సదాశయపూరితులూ, లేకపోలేదు. ప్రస్తుత పరిస్థితులలో ఏపార్టీకి ప్రత్యేకంగా ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటుచేసేటంతి సంఖ్యాబలం రాకపోవచ్చునని సర్వత్రా భావింపబడుచున్నది. అందుచేత ఏదో ఒక పార్టీ అభ్యర్థులనే గెలిపించా అని అనుకో నక్కరలేదు. ఎన్నికల ఆనంతరం గెలిచిన ఏపార్టీ సభ్యుడైనా ఆపార్టీ నే అంటిపెట్టుకొని ఉండే అవకాశం తక్కువ. ఎన్నికల తర్వాత ఎవరు రంగంలో ఉంటారో ఎవరు నిష్క్రమిస్తారో వేచిచూడవలసిందే. ఫలానా వ్యక్తియే ప్రధాని కావాలనీ, వారి పాదసేవయే

* శ్రీ చరణ్ సింగ్ రాయ్ బరీలో తమ పార్టీ అభ్యర్థిని ఉపసంహరిస్తే జనతా పార్టీ బాగ్ పట్ లో చరణ్ సింగ్ కి మద్దతు ఇస్తుంది. అని జనతా అభ్యర్థులు శ్రీ చంద్రశేఖర్ ప్రకటన.

కాంగ్రెసు ని అభ్యర్థికి అనుకూలంగా బాగ్ పట్ లో జనతా అభ్యర్థి ఉపసంహరించుకొన్నట్లు మరో వార్త.

* శ్రీ చంద్రశేఖర్ బేరం చాలా విలువైనదే!

మాకు తరణోపాయమనీ, అందుకు అనుగుణంగా అభ్యర్థులను ఎన్నుకోవాలనీ కోరే అభ్యర్థులను, సాంత యోగ్యతమీద వోట్లను అడుగలేని అభ్యర్థులను, ఉపేక్షించడమే మంచిదేమో ఓటరులు బాగా ఆలోచించవలసియున్నది

పార్టీలనూ ప్రణాళికలనూ కొంతవరకు దూరముగా ఉంచి అభ్యర్థి ఏపార్టీవాడైనా, స్వతంత్రుడైనా (ఇండిపెండెంటు) ఈక్రింది లక్షణములలో కొన్నియైనా ఉన్నవా? అని పరిశీలించి ఆయా అభ్యర్థులకి వోటుచేయడం ఆత్యంత సముచితంగా వుంటుంది.

అభ్యర్థి -

- * లోగడ చేసిన ప్రశోపయోగ కార్యము లేమైన కలవా?
- * నియోజకవర్గంలో తరచు సంచరిస్తూ ప్రజల సమస్యలని అవగాహన చేసి కొన గలవాడేనా?
- * పార్లమెంటులో చర్చలనీ చట్టములలోని మంచిచెడ్డలనీ అర్థము చేసికొన గలదా?
- * సాంతలాభం కొంతయైనా మానుకుని ప్రజలక్షేమంకోసం పాటుపడే స్వభావం కలవాడేనా?
- * నాయకులను గ్రుడ్డిగా అనుసరిస్తూ వ్యక్తి ఆరాధన విధానానికి తలబగ్గకుండా సమస్యల మంచిచెడ్డల ననుసరించి ధైర్యముగా ప్రవర్తింపగలదా?
- * స్వలాభ ఆపేక్షతో ఇదికరకు పార్టీ మార్పిడులకు ఎన్నిసారులు తలయొగ్గియున్నాడు? అట్టి కళంకము లేనివాడేనా?

తాను విద్యాధికుడు కాకపోయినను విద్యాధికుల అనుచిత ప్రవర్తనను సరిదిద్దే ప్రయత్నం చేయగల స్వతంత్రుడేనా?

ఏ పరిస్థితులలోను దౌర్జన్యాన్నీ, హింసనీ, అవలంబించడానికి విముఖుడేనా?

* అవినీతికి దూరంగా ఉండి యోగ్యతకి (Merit) ప్రాధాన్యం ఇయ్య గలదా?

* అభ్యర్థి గతంలో మంత్రిపదవి నిర్వహించివుంటే పదవీప్రారంభంలో ఆతనికి బహిరంగంగాగల ఆస్తిపాస్తులనీ, పదవీవిరమణనాటికి ఆతనికిగల ఆస్తిపాస్తులనీ సవివరంగా ప్రకటింప గలదా? ప్రకటించియున్నాడా?

పై విషయాలు ఆలోచించి అన్ని యోగ్యతలూ కాకపోయినా ముఖ్యంగా కొన్నియైనా ఉన్న అభ్యర్థిని ఆతడు ఏపార్టీలోఉన్నా, ఇండిపెంటు అయినా ఎన్నుకోవడం అవసరం. ఇండిపెండెంటు కొంతమంది ఉత్తములు గెలిచినప్పటికీ ప్రభుత్వ నిర్వహణలో ఎట్లు పాల్గొన గలరని సందేహింపనక్కర లేదు. ఈ ఎన్నికల తర్వాత పార్టీసభ్యుల ఎడబాటులూ కలయికలూ లేనిదే ప్రభుత్వ ఏర్పాటు జరగ నేరదు. ఉత్తములైన, గెలిచిన, ఇండిపెండెంటు అవుదు ఏర్పాటు ఆయ్యే ఉత్తమ ప్రభుత్వంలో పాలుపంచుకోకపోయి.

కనుక అభ్యర్థి వ్యక్తిగత యోగ్యత ప్రధానంగా గణించి వోటుచేయడం ఉత్తమం. అభ్యర్థు లిద్దరూకాని ఎక్కువ మందిగాని ఒక నియోజకవర్గంలో సమాన యోగ్యత కలిగివుంటే అపుడు పార్టీల విషయం ప్రణాళికల విషయం ఆలోచించి వోటుచేయాలి. ఏరకమైన నియంతృత్వాన్నీ ఎంతమాత్రం తలయెత్త నీయరాదు వోటుచేసినందుకు పశ్చాత్తాప పడవలసిన అవసరం రాకుండా ప్రతి వోటరూ పైవిషయాలని గమనించాలనీ, మేధావులు అందుకు వారికి వోహదం కల్పించాలనీ సారాంశం.

—...—

ఋతు పుష్కము

హేమంత శ్రీమంతము

- శ్రీమతి జి. కమలారాఘవన్.

శ్రీ కరమా మార్గ శిరము
వేకువజామున ముకుందు ప్రియపూజనముల్
ప్రాకటముగ నాలయముల
వాకిట శోభిల్ల మంజువాద్యములెలమిన్.

జేగంటలు మ్రోగ గుడుల
సాగించిరి ద్రవిడ వేదసారము జెవులన్
త్రాగించె మధురిమములన్
రాగిందెన్ భూపదీప నైవేద్యముల్.

నిప్పుల కుంపట్ల కడను
ఒప్పుగ చలి గాచుకొనుచు నోపనివలితోన్
తిప్పలు పడియెడి మునుసలి
ముప్పై హేమంత ఋతువు మనుకొని
వచ్చెన్.

ఏవాడ జూచిన నేపారు బసవల
సన్నాయి వినవచ్చు శ్రావ్యరీతి
నేవీట జూచిన నింపారు కాలికా
ర్చన నేవ గనవచ్చు కనులు విరియ
నే ప్రక్కజూచిన నెనలేని ముంగిళ్ళ
ముగ్గుల గొప్పిళుల్ మువముగూర్పు
నే దిక్కుచూచిన నిరవందు భోగిమం
టలవెల్లు వేకువ వెలుగుచుండు
బొమ్మ కొల్వుల వేరంట మిమ్ము జెలగ
బంతి చేమంతి పూబంటు లింతు లమర
దాల్చి పట్టు చీరల పసల్ తనరు చుండ
పసుపు కుంకుమ లింటింట పంచుచుండ్రు.

ఏయింట పొడగన్న హెచ్చైన పంటలే
దాన ధర్మము సల్పు తరుణ మనగ
ఏమంద యరసిన నితి పాడి మొదవులే
పెరుగుపాల్ కొరతలు పరగదీర్చ
ఏకంట కనుగొన్న నింపైన లేగలే
మువ్వల మ్రోతలు ముద్దులొలుక
ఏవంక జూచిన బావల హాస్యాలే
మరదండ్రు నవ్వులం బాలుగొనగ.

వంగువమ్మడి దోసలువాసి గనుకు
కలగలుపు ధప్పశంబులు పులగములును
పాలపాంగు బహువిధభక్ష్యతకులు
సంక్రమణలక్ష్మి తొలివిందుసలిపె మనకు.

కడవలంతటి గుమ్మడికాయలెల్ల

ఆకుపూతున్న పాదిగ తాలితిల్లి
దృష్టిదోషము తగులువంచెంచి యేమొ
తల్లిప్రేమన నిట్టిదా ధాత్రిలోన.

మోయలేకను మోయుచు కామబరువు
తొడిమ యూడకుండగబట్టి దోరతీగ
భద్రపరచును బిడ్డపైకలుగు ప్రేమ,
ప్రాణులెల్లర కడుపుతీ పనగ నిటులె.

కడగి ఉత్తరాయణ పుణ్యకాలమందు
భూమిభూవలి నిష్టాప్రభూతులగుచు
పితరులకు తిర్పణాచులు ప్రీతినొసగి
దానధర్మంబులను సల్పి దనియుచుండ్రు.

ప్రేమ వనాంతరసీమల
కామకజనహరిణచయమకనుగొనికుసుమ
స్తోమ శరములం బరపుచు
కామదు కేటాదు కేడుకలు పెనుపాంతన్.

* జనతాపార్టీ గెలిచి అధికారంలోకి
వస్తే రాష్ట్రపతి శ్రీ సంజీవరెడ్డి రాష్ట్ర
పతి పదవినుండి తప్పుకోవాలి.

- జనతా నాయకులు.

* జనతాపార్టీకి 225 సీట్లకంటే తక్కువ
వస్తే జనతాపార్టీ తనను తాను రద్దు
చేసికొని రాజకీయసన్యాసం పుచ్చు
కుంటుందా? అని అడిగేవా రెవరూ
కబళనండున జనతాపార్టీ గలుస్తుం
దనే అనుకోవాలేమా !!

శవక్షంలా

హుమారుక్లబ్బు వార్షికోత్సవం
ప్రపంచ బాలబాలికల
వార్షికోత్సవము.

వైక్లబ్బు సర్వసభ్య వార్షిక సమా
వేశం 23-12-79 ఆదివారం సాయంత్రం
గం. 5 లకు ఆలూమినం మన్యెంటున్
అసోసియేషను హాలులో జరిగినది. శ్రీ
బులుసు సీతారామకృష్ణగారు అధ్య
క్షులుగా, శ్రీ డా. మాచిరాజు రామ
కృష్ణారావుగారు ప్రధాన కార్యదర్శిగా
వెనుకటి కార్యనిర్వాహక వర్గము తిరిగి
ఎన్నుకోబడినది. సహాయ కార్యదర్శిని
నియమించుటకు అధ్యక్షునకు ఆధికారం
ఈయబడినది.

ఆనంతరం గం. 5 లకు ప్రపంచ బాల
బాలికల మహోత్సవసభ జరిగినది. సభికి
చి|| పెద్దాడ సాయిసుధ అధ్యక్షుల
వహించెను. బాలబాలికలందరు చక్కని
క్రమశిక్షణలో విద్యార్జన చేయాలనీ;
పెద్దలయెడ, తల్లిదండ్రులయెడల, గౌం
వం మాపాలనీ; అమె ప్రసంగించినది.

ఆంధ్రప్రభ సహాయ సంపాదకులు
(బెంగళూరు) శ్రీ గుడిపాటి శ్రీహరికృష్ణ
బి.వి. ప్రసంగించుచు దేశంలో అన్ని రం
గాలలో అవినీతిపెరిగి అస్తవ్యస్తపరిస్థితు
లేర్పడియున్నాయనీ ఈ పరిస్థితులలో
బాలబాలికలు సత్పురుషులుగా తయారు
కావాలంటే పెద్దలు అవినీతిరహితమైన
క్రమశిక్షణలో బడి, మార్గదర్శకులు
కావాలనీ వివరించిరి. ఇటువంటి సభ
ఏర్పాటుచేసేందుకు హుమారుక్లబ్బువారిని
అభినందించిరి.

రాజమండ్రి బారు అసోసియేషను
అధ్యక్షులు శ్రీ వేలూరి వేంకటేశ్వరశర్మ
గారు బాలబాలికలు నేటి సమాజంలోని
అవలక్షణాలకి దూరంగా ఉండేలా
చూడాలి అనిరి. వారి ఉత్సాహమును
మెచ్చుకొనిరి.

నవభారతి గరుకులం రిటైర్డ్ హెడ్మా
స్ట్రక్చర్ల వ. తమ్మిరాజు, ఎం.ఎ., బి.ఇడి.
గారు పిల్లలు శ్రద్ధతో, క్రమశిక్షణతో,
నీతినిజాయితీలతో విద్య నభ్యసించి
ప్రతిభాసంపన్నులు కావాలనీ వక్కా
ణించిరి. అహోదకరముగా కొన్ని పద్య
ములు చదివిరి.

క్లబ్బు అధ్యక్షులు శ్రీ బులుసు సీతా
రామకృష్ణగారు హుమారుక్లబ్బు ఆశ
యాలను, చరిత్రను, కార్యక్రమాలను
వివరించిరి. బాలబాలికలు సత్పురుషులుగా
తయారుకావడానికి పెద్దలు అన్నివిధాల
జాగరూకత వహించవలసియున్నదనిరి.
పద్యపఠన పోటీలో శతాధికముగా బాల
బాలికలు పాల్గొన్నందుకు ఆభినందించిరి.

పోటీలో విజేతలైన 9 మందికి గ్రంథ
బహుమతులను 28 మందికి ప్రథమశ్రేణి
యోగ్యతాపత్రములను సభాధ్యక్షురాలు
ప్రదానము కావించిరి.

శ్రీ మాచిరాజు రామకృష్ణారావుగారి
స్వాగతముతో ఆరంభించబడిన సభ శ్రీ
సి. నరసింహాచారి, ఎం. ఏ., ఎం. యిడి.,
బి. ఎల్. గారి వందన సమర్పణముతో
ముగిసినది.

* * *

అభినందన సభ

23-12-79 ఆదివారం సాయంత్రం
గం. 6 లకు రాజమండ్రి శ్రీ వీరేశలింగ
పురమందిరములో శ్రీ మద్వారి శివరామ
కృష్ణయ్య అశీతి తమ జన్మదినోత్సవ అభి
నందనసభ జరిగినది.

శ్రీ పులపాక కామేశ్వరరావు, అడ్వ
కేటు సభకు అధ్యక్షుల వహించిరి.
శ్రీయుతులు డా. ఎ. బి. నాగేశ్వరరావు
గారు, క్రొవ్విడి లింగరాజుగారు,
దామెర్ల వెంకటరావుగారు, పోతుల
వీరభద్రరావుగారు మున్నగు పురప్రముఖు
లనేకులు సభకు విచ్చేసి శ్రీ శివరామ
కృష్ణయ్యగారి గుణగణములను ప్రశం
సించి ఇతోధికాయురారోగ్యైశ్వర్యము

లలో వారు విరాజిల్లరలే నని ఆకాంక్ష తెలియజేసిరి.

అష్టవధాని శ్రీ బులుసు వేంకట రామమూర్తిగారు రచించిన 'శివరామ కృష్ణవిజయము, అను పద్యకావ్యమును శ్రీ మధునాపంతులవారు అవిష్కరించిరి. శ్రీ నార్సి కేశవేశ్వరుడు ప్రభృతులు శివరామకృష్ణయ్యగారిని దుక్కలువలతో సన్మానించిరి. శివరామకృష్ణయ్యగారు అష్టవధానిగారిని సన్మానించిరి. తమపట్ల మిత్రులు చూపిన ఆరాధనామానములకు కృతజ్ఞత తెలిపిరి.

* * *

అఖిలపక్ష - ఎన్నికల మహాసభ.

రాజమండ్రి హుషారుక్లబ్బువారి యాజమాన్యమున 26-12-79 తేదీ బుధవారం సాయంత్రం 5-30 లకు అల్యూమినియం మర్చంట్సు ఆసోసియేషను హాలులో పైసభ జరిగినది. క్లబ్బు అధ్యక్షులు శ్రీ బులుసు సీతారామకృష్ణగారు సభకు అధ్యక్షత వహించిరి.

లోకసభ రాజమండ్రి నియోజకవర్గం ఇండిపెండెంటు అభ్యర్థులు శ్రీ పి. చిన్నయ్యగారు, శ్రీ వట్టె కాటంరాజుగారు, శ్రీ సీలి పెంటయ్యగారు ఇందు పాల్గొనిరి.

శ్రీ చిన్నయ్యగారు అంగర లోను చుట్టుపట్ల గ్రామాలలోను తాము కావించిన ప్రకాశనా కార్యక్రమములు వివరించిరి. చేనేత కార్మికులూ, వ్యవసాయ కూలీలు మున్నగు సామాన్యులకు పేదలకు ప్రభుత్వంవల్ల మేలుకలిగేలా చూస్తామనీ, విద్యావ్యాప్తికి దోహదం చేస్తామనీ,

తమ్ము గలిపించ వలసినదనీ, కోరివారు. పార్టీప్రతినిధులు రాజకీయ కక్షలలో పార్టీమార్పులతో బీదలకు మేలుచేయ లేకపోవు చున్నారు. కాబట్టి జమీందారులకు కాక ఇండిపెండెంటు అభ్యర్థికి వోటుచేయవలయు ననిరి. ప్రభుత్వ యంత్రాంగం పనిచేయుచున్న తీరును విమర్శించిరి.

శ్రీ సీలి పెంటయ్యగారు తాను ధనికుడును జమీందారును కా దని, నల్ల ధనము తన యొద్ద లేదనీ, అట్టడగువ్వల అభ్యున్నతికి కృషిచేస్తాననీ, ఊణాని కోపార్టీ మార్చేస్తాననీ, తనకులేదనీ, తెలిపిరి. వోటరులు అభిమానముంచి తమ సొంత ఖర్చుతో పోలింగు స్టేషనుకు వచ్చి వోటు చేయవలసినదిగా అభ్యర్థించి వారు. నీతి నికాయితీలకు ప్రాముఖ్యం ఇస్తా నన్నారు.

శ్రీ వట్టె కాటంరాజుగారు విద్యాభివృద్ధిపట్ల ద్రయవకు లెంతో మంది నిరుద్యోగులై యున్నారనీ, యువతరానికి రాజకీయ పార్టీలు తగిన ప్రోత్సాహం ఇయ్యడం లేదనీ, స్లోగ్లీ కాని పార్టీలతో క్రియాశూరత్వం కనబడడం లేదనీ, యువతరం వారిని, ఇండిపెండెంటునీ, లోకసభకి పంపిస్తే పార్టీలకుత్పిత రాజకీయాలని సరిదిద్దగల రనీ, తనకు ఓటిచ్చి గలిపించ వలసినదనీ అభ్యర్థించిరి.

ప్రముఖపౌరులు శ్రీ వి. వి. శర్మగారు శ్రీ పున్నంరాజు నాగేశ్వరరావుగారు, శ్రీ కంచుమర్తి శ్రీరాములు గారు, శ్రీ కర్ర సత్యనారాయణ గారు, పార్టీ రాజకీయముల వైఫల్యాలను గురించి ప్రస్తావించి, వోటరులు బాగా ఆలోచించి అగ్నులయిన వ్యక్తులనే వారు ఇండిపెండెంటు అయినా ఎన్నుకోవలసి యున్నదని తమ అభిప్రాయము తెలిపిరి. రాజకీయ పక్షాల అభ్యర్థులు వచ్చి తమ

ఆశయాలు వివరించ నందుకు శ్రీ కంచుమర్తి శ్రీరాములుగారు తమ నిరసనను వ్యక్తముచేసిరి.

అధ్యక్షులు ప్రసంగించుచు 'మాక్లబ్బు ఏ అభ్యర్థి నీ ప్రత్యేకించి అభిమానించే ఉద్దేశంతో సభ ఏర్పాటు చేయలేదు. అన్ని పార్టీలకు చెందిన వ్యక్తులూ క్లబ్బులో సభ్యులై యున్నారు. అభ్యర్థి కందణికి తమ అభిప్రాయాలని ఒకేవేదిక నుండి ఓటరులకు వివరించే అవకాశం కలగ జేయాలనీ, వోటరులు సమ్యక్పరిశీలన చేసికొనేందుకు ఇది దోహదం అవుతుందనీ ఈ సభ ఏర్పాటుచేయడ మయినది.' అని వివరించిరి. పార్టీ పేరు చెప్పి నంతమాత్రాన వోటుచేసే పరిస్థితి ఒకపుడుండేదనీ, ప్రస్తుతం అభ్యర్థియోగ్యతకి ప్రాముఖ్యం ఇయ్యవలసిన తరుణము వచ్చినదనీ సహేతుకంగా తెలిపిరి.

క్లబ్బు ప్రధానకార్యదర్శి శ్రీ డా. మాచిరాజు రామకృష్ణారావుగారు సభలో పాల్గొన్న అభ్యర్థులకూ పెద్దలకూ వందనసమర్పణ కావించుటతో సభ ముగిసినది.

—...—

* నేను హరిజనుడననే కారణంచేత కాకుండ ప్రధానిపదవికి పూర్తిగా అర్హుడననేకారణంచేత పోటీచేస్తున్నాను.

- శ్రీ జగ్జీవన్.

* వారి ప్రస్తుత పార్టీ నాయకులు కాలమందిలో ఆజ్ఞానం కానరాకపోవడానికి కారణమేమో? ఈ ఎలక్షను ఆపత్కాలంలో ఆత్మస్తుతీ, పరనిందా ... అంతగా దోషం గాదనుకోవాలి.

వి శే ష ప్ర చార ము గ ల
స మా లో చ న ప క్ష ప త్రి క

సంవత్సర చందా రు. 10 - 00 లు మాత్రము.

సంచిక ఒకటికి ముద్రణవ్యయం రు. 1-00 అగుచున్నది. సాహిత్య ప్రచారమునకై తక్కువ చందా నిర్ణయింపబడినది.

స మా లో చ న

1, 2 సంపుటములు ఒక్కొక్కటి సుమారు 120 వివిధ జాతీయ సాంస్కృతిక విషయముల రచనలు గలిగి హాఫ్ క్యాలికో బైండు చేయబడినవి. పోస్టేజితోసహా ఒక్కొక్క సంపుటము వెల రు. 18-00 లు ఎం. ఓ. చేసినవారికి రిజిష్టరు పోస్టులో పంపబడును. వి. పి. పద్ధతి లేదు.

ప్రతులకు :—

ఎడిటర్, 'సమాలోచన'

6-8-7, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజ నగర్,

రాజమండ్రి-1. 533101.

—*— ప్ర క ట న శే ళ్లు —*—

కవరు 4 వ పూర్తి పేజీ	రు. 400 - 00
,, 1/2 పేజీ	రు. 225 - 00
,, 1/4 పేజీ	రు. 150 - 00
లోపలి పూర్తి పేజీ	రు. 200 - 00
,, 1/2 పేజీ	రు. 110 - 00
,, 1/4 పేజీ	రు. 60 - 00

కంట్రాక్టు రేట్లకు సంపాదకునిపేర వ్రాయవలయును.

